

Tolna Megyei Területfejlesztési Program

Készült a Tolna Megyei Önkormányzat megbízásából

Készítette:

**Szepesi Balázs
Barta Márton
Borbás Gabriella**

A Program elkészítésében közreműködött:

**Bor Alexander
Csite András
Fazekas Gergely
Kaderják Anita
Rési Kata
Szász Edit**

Szekszárd-Budapest
2014. január 15.

„A használható tudásért”
HÉTFA Elemző Központ

H-1051 Budapest Október 6. utca 19. IV/2

E-mail: info@hetfa.hu

Tel.: +36-30/730-6668

Fax.: +36-1 /700-2257

www.hetfa.hu

Bevezető

A Tolna Megyei Területfejlesztési Program a 2014-20-as uniós források sikeres felhasználását szolgálja. A Fejlesztési Program kidolgozása során arra törekedtünk, hogy a megye vezetőit és a megyei fejlesztések előkészítőit, megvalósítóit támogató, a tennivalók meghatározását és összehangolását segítő dokumentum készüljön.

Életszerű, a megye ambícióihoz és adottságaihoz illeszkedő célokat, beavatkozásokat és intézményi megoldásokat javasolunk. Ez a célokat és a kedvezményezetteket fókuszba emelő megközelítés a korábbi adminisztráció-, szabályozás- és eszközorientált logikától sok ponton eltér.

Abból indulunk ki, hogy az emberek élni és nem fejleszteni akarnak.

A megyei fejlesztési siker a helyi elképzelésekhez illeszkedő helytállás a forrásokért folyó versenyben. Ehhez négy dologra van szükség:

- A helyi szereplők együttműködésének erősítésére;
- A lehetőségekhez illeszkedő, kezdeményező magatartás kialakítására;
- A helyi igények elsőrendűségének elfogadására és határozott képviselésére;
- Jelentős, szimbolikus, kiemelt jelentőségű megyei és térségi projektek (fejlesztési történetek) kialakítására és megvalósítására.

Jelen dokumentum munkaváltozatnak tekintendő, a végső verzió a jelenleg is folyamatban lévő vezetői konzultáció eredményeinek teljeskörű feldolgozása után készül el.

A Fejlesztési Programot a HÉTFA Elemző Központ készítette a Tolna Megyei Önkormányzat megbízásából.

Tartalomjegyzék

STRATÉGIAI PROGRAM	5
1. A Tolna Megyei Területfejlesztési Program	5
1.1. A Fejlesztési Program motivációja – Forrást, hasznosan.....	5
1.2. A Fejlesztési Program funkciója – Hősök, együttműködés, pragmatizmus.....	6
2. Jövőkép – Otthon lenni Tolna megyében	7
3. A Tolna Megyei Területfejlesztési Program célrendszere.....	8
3.1. Átfogó cél.....	8
3.2. Specifikus célok.....	9
3.3. Területi célok.....	10
3.4. Horizontális célok.....	11
4. Prioritások.....	12
5. Ágazati illeszkedés	13
5.1. Illeszkedés az Országos Területfejlesztési és Fejlesztéspolitikai Konceptióhoz.....	13
5.2. Illeszkedés a Duna Régió Stratégiához	15
5.3. Illeszkedés a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégiához.....	16
5.4. Illeszkedés a Nemzeti Vidékstratégiához.....	17
6. A tervezési eljárás dokumentációja	18
7. Végrehajtás	19
7.1. Végrehajtás alapelvei.....	19
7.2. Intézményi keretek.....	19
7.3. A Fejlesztési Program végrehajtása során használt eljárások.....	21
7.4. A konstrukciók ütemezése.....	22
7.5. A konstrukciókonceptiók tartalmi elemei	22
7.6. A Fejlesztési Program finanszírozásának csatornái	23
7.7. Az Éves Munkaterv tartalmi elemei.....	23
7.8. A Fejlesztési Program Projektlistájának tartalmi elemei	24
7.9. Az Érdekérvényesítési Feladatok tartalmi elemei.....	25
8. Monitoring és értékelési terv.....	26
8.1. Értékelési tevékenység tartalma.....	27
8.2. Monitoring tevékenység tartalma.....	28

OPERATÍV PROGRAM	29
1. Első prioritás: a Tolna megyei gazdaság versenyképességének erősítése	29
1.1. Vállalkozói kultúra erősítése	29
1.2. Kis- és középvállalatok megerősítése és hálózatosodásuk támogatása	30
1.3. Vállalkozások betelepülésének ösztönzése	31
1.4. Foglalkoztatás növelése	32
2. Második prioritás: Lehetőségteremtés Tolna megyeiek számára	40
2.1. Fiatalok érvényesülését támogató környezet megerősítése	40
2.2. Idősek minőségi életét támogató környezet megerősítése	41
2.3. Családok gyarapodását támogató környezet megerősítése	42
2.4. Fogyatékkal élők teljes életét támogató környezet megerősítése	43
2.5. Szegénységben élők előrelépését támogató környezet megerősítése	44
3. Harmadik prioritás: Élhető és fenntartható környezet megteremtése	51
3.1. Helyi közösségek és kultúra megerősítése	51
3.2. Természeti környezet állapotának megóvása és gazdálkodás fenntarthatóságának javítása	52
3.3. Megújuló energiaforrások használatának ösztönzése és energiahatékonyság javítása	52
4. Negyedik prioritás: Köztevékenységek minőségének javítása	58
4.1. Városok életminőségének javítása	58
4.2. Falvak életminőségének javítása	59
4.3. Tolna megyei egészségügy minőségének javítása	59
4.4. Központi finanszírozású infrastrukturális fejlesztések előkészítése	60
5. Ötödik prioritás: Fejlesztések hasznos és hatékony intézményrendszerének kialakítása	66
5.1. Fejlesztési Programiroda felállítása és működtetése	66
5.2. Megyei fejlesztési központok létrejöttének ösztönzése	66
5.3. Fejlesztésekben aktívan résztvevők közösségének építése	66
6. Kiemelt jelentőségű projektek	68
6.1. Sió revitalizációja	68
6.2. Paksi Atomerőmű bővítésére való felkészülés	68
6.3. Tolna megyei turizmus fejlesztése	69
6.4. Helyi termékek piacra jutásának támogatása	69
6.5. Megyei gazdaságfejlesztési társulás létrehozása	71

6.6. Térségi kiemelt jelentőségű projektek.....	71
I. melléklet: A megyei fejlesztések járási dimenzióiról	75
Bonyhádi járás	75
Dombóvári járás.....	76
Paksi járás.....	77
Szekszárdi járás.....	78
Tamási járás.....	79
Tolnai járás.....	80
II. melléklet: Fejlesztési célok és beavatkozási prioritások koherenciavizsgálata.....	81
A Konceptió és a Program célrendszerének kapcsolódása.....	83
A Program célrendszere és a Program prioritásai közötti kapcsolat.....	84
Az uniós tematikus célkitűzések és a Program beavatkozási prioritásainak illeszkedése	86
III. melléklet: Kiemelt projektek és beavatkozási prioritások összekapcsolódása	88
IV. melléklet: A Program partnerségi folyamata.....	90
V. melléklet: Programszintű indikátorok rendszere	92

STRATÉGIAI PROGRAM

1. A Tolna Megyei Területfejlesztési Program

A Tolna Megyei Területfejlesztési Program a Megyei Területfejlesztési Konceptióra épül. A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvénnyel, a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. Korm. rendelettel valamint a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal iránymutatásaival összhangban készült. A Fejlesztési Programot a Tolna Megyei Önkormányzat vezetőivel és területfejlesztésért felelős munkatársaival együttműködésben, a gazdasági és a civil szféra, valamint a megyei közintézmények képviselőivel folytatott széles körű konzultáció tapasztalatait felhasználva a HÉTFA Elemző Központ készítette.

1.1. A Fejlesztési Program motivációja – Forrást, hasznosan

A Tolna Megyei Területfejlesztési Program a Tolna megyei fejlesztések rendszerét kialakító dokumentum. A Fejlesztési Program első számú célja azt megalapozni, hogy a jövőben – a 2014-20-as fejlesztési ciklus során és azt követően – minél több, és a megye számára minél több haszonnal járó forrás érkezzon Tolna megyébe. Ennek szellemében célul tűzhető ki, hogy a 2014-20-as fejlesztési ciklusban a különböző fejlesztési programokból a megyébe érkező forrás legalább annyi, vagy több legyen, mint amennyi az előző hét évben a megyében rendelkezésre állt – ez a 2007-2013-as időszakban 104 milliárd forint, azaz körülbelül 451 ezer forint lakosonként.

A fejlesztési források hasznosságának mércéje az, hogy mennyire erősödik a megyei gazdaság, illetve hogy mennyire képesek a fejlesztések a megye társadalmi-környezeti helyzetén tartósan javítani.

A megye gazdaságának erősödése a gazdasági aktivitás és a tőkevonzó képesség erősödését, a termelési kapacitások és a piacok bővülését jelenti. A termelés bővülése során növekszik a megye gazdaságában rendelkezésre álló tőke, javul a megyében működő vállalkozások technológiai színvonala, és új munkahelyek jönnek létre. A megyei piac növekedése során bővül a helyi fogyasztás, egyre több turista érkezik Tolna megyébe, továbbá egyre több és jobb szolgáltatás közül választhatnak a Tolna megyeiek.

A fejlesztési források gazdasági hatásaikon túl azt is célozzák, hogy

- a megye népességmegtartó ereje növekedjen,
- a települések és más helyi közösségek megerősödjenek,
- a társadalmi béke és a biztonság stabilitása fennmaradjon,
- meg tudjon erősödni a fenntarthatóságra és a környezettel való harmóniára épülő vidéki életmód.

1.2. A Fejlesztési Program funkciója – Hősök, együttműködés, pragmatizmus

A Fejlesztési Program a megye gazdasági, társadalmi és politikai szereplői számára készülő együttműködési platform, az összefogás céljait és eszközeit kijelölő alapidokumentum. A Fejlesztési Program törekvése, hogy keretet adjon ahhoz, hogy a megyében felmerülő fejlesztési elképzelések hosszú távon ható, a megyében élők életminőségét érdemben javító fejlesztési történetekké álljanak össze. A megye kulcsszereplői által közös alapvetésként elfogadott Konceptió arra ad lehetőséget, hogy a jövőre nézve meghatározhatók legyenek a fejlesztési törekvések valóra váltásához szükséges közös lépések: milyen fejlesztésekért szükséges a megyének lobbizni, milyen ütemtervet érdemes a fejlesztési történetekhez megfogalmazni.

A Fejlesztési Program célul tűzi ki, hogy Tolna megyében alakuljon ki és erősödjön meg az a tudásbázis, intézményrendszer, közösség és kultúra, amely képes minél több megyei szereplőt mozgósítani a fejlesztési források megszerzésére és hasznosítására. Azaz: jöjjön létre a megyében a fejlesztési központok rendszere és hálózata, jöjjenek létre az önkormányzat és vállalkozások fejlesztési történeteket összeállító és azokat megvalósító együttműködései.

A Fejlesztési Program funkciója, hogy hidat építsen az uniós fejlesztési intézményrendszer, nyelv, hozzáállás és a helyi szándékok, lehetőségek közé. A megye közléte és kulcsszereplői a fejlesztési forrásokat elsősorban mint a konkrét lehetőségekhez kapcsolódó projekteket értelmezik, a brüsszeli intézmények viszont összeurópai, általános célok megvalósulását kérik számon. Az elvek és a cselekvés közötti összhangot egy, a mind a két oldal elvárásait értő és azoknak megfelelő cél- és intézményrendszer tudja megteremteni.

A Fejlesztési Program alapfilozófiája, hogy a fejlesztési források a gazdasági-társadalmi problémák kezelésére, és az azok hosszú távú megoldását lehetővé tevő intézmények megerősítésére szolgálnak. A Fejlesztési Program elveti azt a megközelítést, amely sematizálni kívánja a problémák megoldásának menetét, hiszen a helyi közösségek rendelkeznek motivációval és információval a megye gazdasági-társadalmi problémáival kapcsolatban. A Fejlesztési Program alapelve, hogy a célokhoz kell rendelni az eszközt és nem fordítva, továbbá az adminisztráció igazodjon az igényekhez és nem fordítva. A megye jövőjét leginkább szolgáló Fejlesztési Program életszerű és nem leltárszerű.

Tolna megye az ország központi jelentőségű pontjaitól távol fekvő, kisvárosokra és falvakra épülő agrárvidék. A megye természeti szépségekben gazdag, de kevés a jelentős mértékű turizmust magától értetődően megteremtő attrakció. Tolnára jellemző, hogy mindenhol erős a helyi identitás, helyi kultúra. A Fejlesztési Program szempontjából az a legfontosabb kihívás, hogy hogyan lehet az erős helyi kultúrában és a környezetben rejlő energiákat mozgósító, realisztikus fejlesztési történeteket összeállítani és megvalósítani.

2. Jövőkép – Otthon lenni Tolna megyében

A Területfejlesztési Program jövőképe szerint a fejlesztési források felhasználásával és az azokhoz kapcsolódó egyéni és közösségi teljesítményeknek köszönhetően a megye az élet számos területén érezhetően otthonosabb helyé képes válni.

Az erőfeszítések eredményeképpen Tolna megyében megerősödnek annak fundamentumai, hogy a megye élhető, saját erőforrásaira támaszkodó, identitásából erőt merítő vidék legyen. Ezzel összefüggésben, Tolna megyében, a fiatalok számára vonzó perspektíva lesz családot alapítani szülőhelyükön. A Fejlesztési Program olyan Tolna megyét segít építeni, ahol mindenkinek van lehetősége kicsit előre lépni – a településeknek, közösségeknek, vállalkozásoknak megvan a saját története, ahol teljesítménnyel és összefogással mindenki javítani tud helyzetén.

A Fejlesztési Program jövőképe szerint Tolna megye gazdaságában megjelennek új, a helyi adottságokra építő minőségi termékeket előállító vállalatok, és megerősödik az agrártermelés és az ipari termelőbázis. A megyében működő kis- és közepes méretű vállalkozások értékteremtő képességük javításával, új együttműködések indításával és új kihívások keresésével versenyképesebbé válnak. A megyei nagyüzemek és a helyi gazdaság, társadalom kölcsönösen előnyös együttműködése megerősödik, intenzívebbé válik.

A jövőkép fontos eleme, hogy Tolna megye városai és falvai életerőt mutatnak: elfogadható egzisztenciális perspektívát és biztonságos életkörülményeket nyújtanak, amelyekben erős és színes közösségi élet folyik. Tolna megye városaiban és falvaiban a közszolgáltatások a helyi elvárásoknak megfelelően és gördülékenyen működnek, a szolgáltatások minőségének középpontba állításával.

A Fejlesztési Program olyan Tolna megye irányába szervezi az erőfeszítéseket, amelyben a helyi kultúrát és identitást életben tartó, a praktikus működést támogató világszínvonalú tudást befogadni képes, nyitott és pezsgő a szellemi élet; a természet gazdagságát és háborítatlanságát megőrizve hasznosítani képes a gazdasági, társadalmi működés.

A célul kitűzött jövő akkor valósulhat meg, ha a megyei gazdasági, társadalmi elit együttműködése megerősödik, és a fejlesztésekhez szükséges erőfeszítések mögé áll. Ezzel összefüggésben pedig megerősödnek azok az intézmények, kialakul az a kultúra, amely a megye vállalkozásainak, közösségeinek, településeinek versenyképes együttműködését szervezi.

3. A Tolna Megyei Területfejlesztési Program célrendszere

3.1. Átfogó cél

A Tolna Megyei Területfejlesztési Program átfogó célja a jövőképpel összhangban:

A MEGYE NÉPESSÉGMEGTARTÓ KÉPESSÉGE A TÁRSADALOM MINDEN SZEGMENSÉGBEN JAVUL

Az átfogó célban megfogalmazott népességmegtartó képességet a lehető legszélesebb értelemben kell érteni: vonatkozik annak gazdasági, társadalmi, környezeti és közügyekkel kapcsolatos aspektusára. A népességmegtartó erő tehát a Fejlesztési Program megközelítésében növekszik, ha:

- a megye képes javítani foglalkoztatási helyzetét, kisvállalkozásai versenyképességét, GDP-termelő képességét az országos átlaghoz képest;
- a szegénység okozta elkeseredettséget csökkentő intézmények, a helyi közösségek és kultúra megerősödése biztosítja az emberek közötti harmonikus együttélést;
- a gazdasági és társadalmi tevékenységek intenzívebben használják, és jobban megőrzik a környezeti erőforrásokat;
- a helyi köztevékenységek (közlekedés, oktatás, egészségügyi ellátás, hatósági működés) állapota és színvonala javul;
- a megye a fejlesztési intézményrendszer megerősítésével megőrzi forrásbevonó képességét.

3.2. Specifikus célok

A Fejlesztési Program az átfogó céllal és annak aspektusaival összefüggésben a következő specifikus célokat jelöli ki:

1. Gazdaság – Növekvő jövedelem, foglalkoztatás

A megye gazdaságában a növekvő jövedelem és foglalkoztatás a következőket jelenti: a vállalkozások versenyképessége erősödik, a megyei gazdasági lehetőségeket az érintettek jobban kiaknázzák, és megerősödik a helyi termék- és munkaerőpiac.

2. Fenntarthatóság – Élhető környezet

Tolna megye társadalmi és természeti környezetével kapcsolatban a Fejlesztési Program célja a fenntarthatóság és élhetőség megteremtése. Ez jelenti a társadalmi viszonyok stabilizálását, a helyi közösségek megtartó erejének és kulturális életének megerősítését, a természeti környezet állapotának megóvását és az energiahatékonyság javítását.

3. Köztevékenységek – Javuló közviszonyok

A megye köztevékenységével kapcsolatban a Fejlesztési Program a közösségi infrastruktúrák állapotának javítását és a közszolgáltatások minőségének javítását tűzi ki célul.

4. Fejlesztések hasznos és hatékony intézményrendszerének kialakítása

A Fejlesztési Program célja, hogy a helyi erőforrásokat minél nagyobb eredménnyel kecsegtető módon mozgósító forrásallokációt alakítson ki. Ezzel összefüggésben fontos a megyei hősök, történetek megtalálása és támogatása, megyei fejlesztési központok kialakulásának stimulálása. A célul kitűzött fejlesztési intézményrendszer a szereplőket együttműködésre ösztönzi, a központi döntésekkel kapcsolatban a megyei törekvésekért hatásosan lobbizik, megfelelően megszervezi a tudásátadást, és képes folyamatosan új tudást bevonni.

A Területfejlesztési Program céljai a Területfejlesztési Konceptió céljaihoz illeszkednek. Koherenciavizsgálatukat a Program II. sz. melléklete tartalmazza.

3.3. Területi célok

A Fejlesztési Program az átfogó céllal és a négy specifikus céllal összefüggésben kijelöl területi célokat. A területi célok a területi jellegzetességek és a területi szereplők szempontjából fogalmazzák meg fejlesztési irányokat.

A Fejlesztési Program három típusú területi jellegzetességet különböztet meg:

- Területi dinamizáló elemek: olyan, konkrét területhez kötődő jellegzetességek, amelyek jelentékeny erőforrást, előnyt jelentenek. Tolna megyében területi dimenzionáló elem például a szekszárdi borászat, a Paksi Atomerőmű és az M6-os autópálya.
- Területi hagyományok, potenciálok: olyan, konkrét területhez kötődő jellegzetességek, amelyek érezhető erőforrást, előnyt, lehetőségeket rejtnek magukban. Tolna megyében ilyen területi hagyomány, potenciál az agrárium, az ipari hagyományok, a természeti értékek (Duna, erdők), a termálvizek valamint az erős helyi kultúra, identitás.
- Területi kihívások, nehézségek: olyan, konkrét területhez kötődő jellegzetességek, amelyek hátrányt jelentenek. Tolna megyében ezek a szegénység, a vállalkozások relatíve kis mérete, az aprófalvas vidékek.

Az egyes területi jellegzetességek értelmezhetők települési, térségi vagy megyei szempontból.

A Fejlesztési Program területi célja a fentiek alapján kettős:

1. Kihasználni a területi dinamizáló elemeket, megerősíteni a területi hagyományokat, potenciálokat és enyhíteni a területi kihívásokat, nehézségeket. A három folyamat összhangja kiemelt fontosságú.
2. Egyensúlyba hozni a területi jellegzetességekkel kapcsolatos települési, térségi, megyei törekvéseket.

A Fejlesztési Program további területi vetületeit, járási specifikumait a Program. I. sz. melléklet tartalmazza (A megyei fejlesztések járási dimenzióiról címmel).

3.4. Horizontális célok

A Fejlesztési Program az átfogó céllal és a négy specifikus céllal összefüggésben kijelöl horizontális célokat. A horizontális célok olyan törekvések, amelyek a fejlesztések eredményeivel kapcsolatban általában jelölnek ki célokat. A Fejlesztési Program horizontális céljai a következők:

1. Értékteremtés

A Fejlesztési Program első horizontális célja, hogy a fejlesztések eredményeképpen a Tolna megyei emberek, vállalkozások, közösségek, települések értékteremtő képessége növekedjen, az egyének és közösségek teljesítményükre, erőfeszítéseikre alapozva bízhatnak sikerükben.

2. Együttműködés

A Fejlesztési Program második horizontális célja, hogy a fejlesztések eredményeképpen a Tolna megyei emberek, vállalkozások, közösségek, települések együttműködési készsége és képessége növekedjen. Ez teszi lehetővé az országos és európai mértékben kicsi települések és közösségek érvényesülését, növeli a társadalmi tőkét, és bővíti a helyben rendelkezésre álló tudást.

3. Kihíváskeresés

A Fejlesztési Program harmadik horizontális célja, hogy a fejlesztések eredményeképpen a Tolna megyei emberek, vállalkozások, közösségek, települések kihíváskeresési készsége és képessége növekedjen. A lehetőségek megragadása, a változáshoz való alkalmazkodás képessége, az újtásra törekvés teszi lehetővé a települések, vállalkozások, családok gyarapodását.

4. Prioritások

Az átfogó cél és a specifikus célok elérése érdekében a Fejlesztési Program öt prioritást jelöl ki. A prioritások határozzák meg azokat a területeket, amelyekre a fejlesztési forrásokat összpontosítani kell.

1. A Tolna megyei gazdaság versenyképességének erősítése

A növekvő jövedelem és foglalkoztatás (a Fejlesztési Program első specifikus célja) akkor érhető el, ha a megyei gazdaság versenyképesebbé válik. A versenyképesség javulása során a megyében erősödik a vállalkozói kultúra, a kis- és közepes méretű vállalkozások fejlődnek, és hálózataik bővülnek, új vállalkozások települnek a megyébe, valamint aktív támogatást kap a munkahelyteremtés.

2. Lehetőségteremtés a Tolna megyeiek számára – megtartó közösségek támogatása

A fenntartható és élhető társadalmi környezet (a Fejlesztési Program második specifikus célja) megteremtésével összefüggésben a fejlesztések prioritása, hogy minél több lehetősége legyen azoknak, akik élethelyzetük révén meg kell küzdjenek az élet által eléjük állított szebb vagy keserűbb kihívásokkal. Meg kell teremteni azt a támogató környezetet, amely segíti a Tolna megyei fiatalok érvényesülését, az idősek minőségi életét, a családok gyarapodását, a fogyatékkal élők teljes életét és a szegénységben élők előrelépését.

3. Élhető és fenntartható környezet megteremtése

Szintén a második specifikus cél teljesüléséhez járul hozzá az élhető és fenntartható társadalmi környezet megteremtése elnevezésű prioritás. E prioritás keretében meg kell erősíteni a helyi közösségeket és kultúrát, támogatni kell a természeti környezet óvását és helyreállítását, valamint javítani kell az energiahatékonyságot.

4. Köztevékenységek minőségének javítása

A rendezett közviszonyok megteremtése (a Fejlesztési Program harmadik specifikus célja) akkor érhető el, ha a köztevékenységek színvonala javul. Ennek keretében van szükség a városok és a falvak életminőségének javítására, a Tolna megyei egészségügy minőségének javítására, valamint a központi infrastrukturális fejlesztésekre való felkészülésre.

5. Fejlesztések hasznos és hatékony intézményrendszerének kialakítása

A fejlesztések hasznos és hatékony intézményrendszerének kialakításával kapcsolatos prioritás az azonos nevű, negyedik számú specifikus cél megvalósulását szolgálja. A prioritás keretében szükséges a megyei fejlesztési intézményrendszer megerősítése, a

megyei fejlesztési központok létrejöttének megerősítése és a fejlesztésekben aktívan résztvevők közösségének építése.

5. Ágazati illeszkedés

A fejlesztési program kidolgozása a Megyei Területfejlesztési Konceptió átdolgozásával összhangban készült. A két munka összehangolásának kiemelt szempontja volt, hogy biztosítsa a megyei fejlesztési dokumentumok összhangját az uniós kohéziós politika kereteivel, az operatív programok legfrissebb verzióival és az azokat megalapozó szakpolitikai dokumentumokkal.

5.1. Illeszkedés az Országos Területfejlesztési és Fejlesztéspolitikai Konceptióhoz

A fejlesztési program prioritásai, beavatkozási területei és intézkedései mind szellemiségükben, mind szakmai részleteikben összhangban vannak az OFTK-ban megjelölt célokkal.

Az OFTK 4 hosszú távú, 2030-ig szóló átfogó fejlesztési célt, valamint 13 specifikus hosszú távú célt jelöl meg.

Átfogó célok:

- értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdasági fejlődés,
- népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom,
- természeti erőforrásaink fenntartható használata, értékeink megőrzése és környezetünk védelme,
- térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet.

Specifikus célok (szakpolitikai és területi):

- versenyképes, innovatív gazdaság,
- gyógyító Magyarország, egészséges társadalom, egészség- és sportgazdaság,
- életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és -ellátás, az élelmiszer-feldolgozóipar fejlesztése,
- kreatív tudástársadalom, piacképes készségek, K+F+I,
- értéktudatos és szolidáris, öngondoskodó társadalom,
- jó állam, szolgáltató állam és biztonság,
- stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata és környezetünk védelme,
- az ország makro-regionális szerepének erősítése,
- a többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat,
- vidéki térségek népességeltartó képességének növelése,
- kiemelkedő táji értékű térségek fejlesztése,
- területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés

elősegítése,

- összekapcsolt terek – az elérhetőség és mobilitás biztosítása.

Az OFTK középtávon (2014–2020 között) a stratégiai fókuszokat jelöl ki. Ezek:

- patrióta gazdaság, kis- és középvállalati bázison, nagyvállalati partnerségben,
- fordulat a teljes foglalkoztatottság és tudástársadalom felé,
- útban az erőforrás- és energiahatékonyság, illetve az energiafüggetlenség felé,
- népesedési és közösségi fordulat,
- területi integráció, térségi és helyi fejlesztések a helyi gazdaság bázisán.

Az OFTK Tolna megye fejlesztési irányait az alábbiak szerint jelöli ki (4.17-es pont):

- Innovatív környezeti ipar és energetika lehetőségeinek megteremtése, a Paksi Atomerőmű fejlesztéséhez kapcsolódó szak- és felsőoktatási képzés biztosítása.
- Piacképes, jelenlévő ipari ágazatok fejlesztése, mezőgazdasági termékek feldolgozása, piaci értékesítése; a biotermelés ösztönzése, az agrármarketing-tevékenység fejlesztése.
- Közúti és vasúti közlekedésinfrastruktúra fejlesztése (M9 gyorsforgalmi út) a táji, környezeti szempontok figyelembevételével.
- A termálvízkincs egészségturisztikai, energetikai és mezőgazdasági hasznosítása.
- A turizmus jelenlévő ágazatainak fejlesztése, tematikus összekapcsolása
- Szekszárd mint megyei fejlesztési pólus központi és idegenforgalmi funkcióinak megerősítése, és a megye városainak képessé tétele az innováció befogadására.

5.2. Illeszkedés a Duna Régió Stratégiához

A fejlesztési program prioritásai, beavatkozási területei és intézkedései mind szellemiségükben, mind szakmai részleteikben összhangban vannak a Duna Régió Stratégia által kijelölt irányokkal:

Az Európai Unió Duna Régió Stratégiájának pillérei és kiemelt területei:

- A Duna régió összekapcsolása a többi régióval
 - a mobilitás és a multimodalitás fejlesztése
 - a fenntartható energia használatának ösztönzése
 - a kultúra és az idegenforgalom, valamint az emberek egymással való kapcsolatteremtésének előmozdítása
- Környezetvédelem a Duna régióban
 - a vizek minőségének helyreállítása és megőrzése
 - környezeti kockázatok kezelése
 - a biodiverzitás, a táj, valamint a levegő- és talajminőség megőrzése
- A jólét megteremtése a Duna régióban
 - tudásalapú társadalom kialakítása a kutatás, oktatás és az információs technológiák segítségével
 - a vállalkozások versenyképességének, beleértve a vállalkozások közötti regionális együttműködések (klaszterek) fejlesztésének támogatás
 - az emberi erőforrásba és képességekbe való befektetés
- A Duna régió megerősítése
 - intézményrendszer kibővítése és az intézményi együttműködés megerősítése
 - a biztonság javítása, a súlyos bűncselekmények és a szervezett bűnözés jelentette kihívásokkal való megküzdés közös munkával

5.3. Illeszkedés a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégiához

A fejlesztési program prioritásai, beavatkozási területei és intézkedései mind szellemiségükben, mind szakmai részleteikben összhangban vannak a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia átfogó és specifikus céljaival:

A Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia átfogó és specifikus céljai

- A szegénységben és társadalmi kirekesztettségben élők arányának csökkentése, különös tekintettel a roma népességre
 - o A romák, mélyszegénységben élők munkaerő-piaci integrációjának elősegítése, illetve foglalkoztatottsági szintjük emelése.
 - o A gyermekszegénységet, mélyszegénységet és a roma népességet célzó szakpolitikák, beavatkozások tervezését, nyomon követését, értékelését szolgáló adminisztrációs és statisztikai adatforrások, információs rendszerek fejlesztése.
- A szegénység, szociális kizáródás újratermelődésének megakadályozása
 - o A gyermekek szegénységének csökkentése
 - o A roma és mélyszegénységben élő gyerekek oktatáshoz való hozzáféréseinek javítása
 - o Az iskolai lemorzsolódás csökkentése
- A társadalmi gazdasági javakhoz történő egyenlő esélyű hozzáférés javítása, a társadalmi összetartozás erősítése
 - o A lakhatási körülmények, a lakhatás biztonságának javítása, lakhatási lehetőségek bővítése (bérlakás).
 - o A települési és térségi szegregáció csökkentése.
 - o A romák, mélyszegénységben élők és gyermekek egészségi állapotának javítása, a születéskor várható élettartam növelése, valamint az egészségügyi ellátórendszerhez való hozzáférésük javítása
 - o A társadalmi együttélés alapját jelentő bizalom erősítése, a romákkal szembeni diszkrimináció csökkentése
 - o Az érintettek bevonása a programok tervezésébe, végrehajtásába, értékelésébe

5.4. Illeszkedés a Nemzeti Vidékstratégiához

A fejlesztési program prioritásai, beavatkozási területei és intézkedései mind szellemiségükben, mind szakmai részleteikben összhangban vannak a Nemzeti Társadalmi Vidékstratégia átfogó és specifikus céljaival:

A Nemzeti Vidékstratégia átfogó és specifikus céljai

- Vidéki térségeink népességeltartó és népességmegtartó képességének javítása
 - o Tájaink, természeti értékeinek, erőforrásainak megőrzése
 - o Sokszínű és életképes agrártermelés
 - o Élelmezési és élelmiszerbiztonság
 - o A vidéki gazdaság létalapjainak biztosítása, a vidéki foglalkoztatás növelése
 - o A vidéki közösségek megerősítése, a vidéki népesség életminőségének javítása

6. A tervezési eljárás dokumentációja

A Fejlesztési Program megalkotása során a következő munkafolyamatokra került sor:

- Tolna Megyei Területfejlesztési Konceptió áttekintése;
- Releváns országos fejlesztéspolitikai és területfejlesztési dokumentumok áttekintése – különös tekintettel az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptióra és a 2014-2020-as időszakra vonatkozó Operatív Programok 2014. januári verzióira;
- Releváns uniós dokumentumok áttekintése;
- Fejlesztéspolitika 2007-2013-as tapasztalatainak feldolgozása, különös tekintettel az egyes fejlesztési programok értékeléseire;
- Megye helyzetével kapcsolatos dokumentumok, statisztikai adatok elemzése;
- Egyeztetések önkormányzati vezetőkkel;
- Rendszeres szakmai együttműködés a Tolna Megyei Önkormányzattal;
- 48 szakmai mélyinterjú lefolytatása;
- 342 megkérdezett által kitöltött, a megyei vállalkozások körében végzett kérdőíves felmérés lefolytatása;
- 71 megkérdezett által kitöltött, a megyei intézményvezetők, társadalmi szereplők körében végzett kérdőíves felmérés lefolytatása;
- Kétkörös vezetői konzultáció lefolytatása – az első körben 53, a jelenleg is folyó második körben 49 résztvevővel;
- Megyei Önkormányzat által szervezett vállalkozói és szakmai fórumokon való részvétel;
- Szoros együttműködés az Terület- és Településfejlesztési Operatív Program megyei részének kialakításában és a projektgyűjtésben résztvevő partnerekkel.

A partnerségi folyamat részletes leírását a Program IV. sz. melléklete tartalmazza.

7. Végrehajtás

7.1. Végrehajtás alapelvei

Életszerűség, egyszerűség, stabilitás – A végrehajtás szervezését elsődlegesen a fejlesztések megvalósítóinak működéséhez célszerű igazítani.

Fejlesztési központok létrehozása – Az összehangolt fejlesztések azok kialakítására és lebonyolítására képes, emellett a valós igényekhez és lehetőségekhez kötődő fejlesztéseket megvalósító szerveződések, cselekvési központok kialakítását igénylik.

Egyszerű konstrukciók és azokhoz támogató szolgáltatások – A kisebb szervezetek, kisebb fejlesztések megvalósításához jól fókuszált, minden aspektusában egyszerű, így gyorsan és gördülékenyen végrehajtható fejlesztési konstrukciók és az azokat támogató szervezési háttér létrehozására van szükség.

Lehetőség különböző fejlesztések összehangolására – A végrehajtás támogassa a különböző eszközöket kombináló, történetek megvalósítására törekvő fejlesztések megvalósítását.

Versenyeztetés hatékony és eredményes alkalmazása – A források elosztása során akkor célszerű versenyeztetést (másként pályáztatást) alkalmazni, ha ez javítja a megvalósuló fejlesztések minőségét, eredményességét. Ez egyrészt azt jelenti, hogy csak azokban az esetekben célszerű versenyeljárásokat alkalmazni, amikor azok nagyobb hozamú fejlesztések megvalósítását eredményezik. Másrészt azt, hogy a versenyeztetés során a projekt releváns tartalmi tulajdonságaira érdemes javaslatokat kérni, a döntést nem befolyásoló adminisztratív, eljárási elemek esetén azonban ezt el kell kerülni.

Felelősségvállalás – A korábbi fejlesztéspolitikai gyakorlat problémáinak egyik fő oka, hogy a végrehajtó apparátusok mind a kiválasztás, mind a végrehajtás kontrollja során a felelősségvállalás kockázatát minimalizáló eljárásokra támaszkodtak. A konstrukciók rugalmatlanságát és adminisztrációját csak az csökkentheti, ha vannak a fejlesztésekkel kapcsolatos döntések kockázatát vállaló döntéshozók a végrehajtás rendszerében.

Mindezek alapján versenyeztetést alkalmazó forráselosztási eljárások esetén a kiválasztás kritériumairól célszerű közösségi legitimációt biztosító vezetői vagy testületi döntést hozni, a döntést pedig apparátusi eljárásra bízni. Amikor egy konstrukció forrásainak elosztásához a versenyeztetés alkalmazása nem célszerű, a támogatásokról szóló döntést a felelősségvállalást és a közösségi legitimációt biztosító politikai felhatalmazással bíró szereplőre (vezetőre vagy testületre) célszerű bízni.

7.2. Intézményi keretek

Az alábbiakban a program végrehajtásának főbb intézményeit és azok feladatait foglaljuk össze.

Megyei közgyűlés feladatai:

- A program elfogadása és módosítása;
- A végrehajtási rendszer elfogadása és módosítása;
- A konstrukciók koncepciójának elfogadása;
- A Fejlesztési Programhoz kapcsolódó Éves Munkaterv elfogadása
- A Fejlesztési Program Projektlistájának elfogadása és évenkénti frissítése
- A Fejlesztési Programot támogató megyei lobbitevékenység céljait és feladatait meghatározó Érdekérvényesítési Feladatok elfogadása
- Az értékelési terv elfogadása, szükség esetén egyedi értékelési feladatok megfogalmazása;
- Az éves Monitoring és Értékelési jelentések és a Zárójelentés elfogadása;
- A program által létrehozott fejlesztési stratégiák elfogadása;
- A Monitoring és Értékelési bizottság felállítása, tagjainak felkérése;
- A Programiroda vezetőjének kinevezése.

Monitoring és Értékelési Bizottság feladatai:

- Értékelési terv megvitatása, szükség esetén ajánlások megfogalmazása;
- Éves monitoring és értékelési jelentés megvitatása, szükség esetén ajánlások megfogalmazása;
- Negyedéves monitoring jelentések áttekintése;
- Záró monitoring és értékelési jelentés megvitatása;

Megyei Önkormányzat Programirodája feladatai:

- A Megyei Közgyűlés programmal kapcsolatos döntéseinek előkészítése, a Közgyűlés programmal kapcsolatos munkájának támogatása;
- A Megyei Közgyűlés által elfogadott intézkedés koncepciók, Éves Munkaterv, Projektlista, Érdekérvényesítési Feladatok előkészítése
- Konstrukciók kidolgozása, módosítása a Közgyűlés által elfogadott koncepció alapján;

- A végrehajtásban részt vevő kedvezményezettek, közvetítő szervezetek kiválasztásának támogatása;
- A végrehajtást támogató eljárásrendek kidolgozása;
- A végrehajtásban részt vevő közvetítő szervezetek munkájának rendszeres ellenőrzése és értékelése;
- A saját hatáskörben lebonyolításra kerülő konstrukciók esetén:
 - o a projektjavaslatok befogadása, értékelése;
 - o a projektekről szóló döntések meghozatala;
 - o a támogatási szerződések megkötése, módosítása;
 - o a projektek nyomon követése, kifizetések teljesítése, ellenőrzések végzése, szabálytalanságok feltárása, szabálytalanságkezelési rendszer működtetése.
- A saját hatáskörben végrehajtandó tevékenységek lebonyolítása;
- A program ellenőrzési nyomvonalának elkészítése;
- Monitoring és értékelési rendszer működtetése;
- A Megyei Közgyűlés és a Monitoring és Értékelési Bizottság elé kerülő jelentések elkészítése és előterjesztése;
- Rendszerszintű szabálytalanságok kezelése, a szükséges intézkedések megtétele;
- A programhoz kapcsolódó egyeztetési, kommunikációs feladatok ellátása;
- Rendszeres kapcsolattartás a fejlesztési források felhasználásában illetékes vagy érintett szervezetekkel, szervezetekkel.

7.3. A Fejlesztési Program végrehajtása során használt eljárások

A Fejlesztési Program végrehajtása az alábbi eljárások mentén zajlik:

- Kiemelt jelentőségű projekt: Ebbe a kategóriában olyan projektek tartoznak, melyek a helyi gazdaságra, társadalomra jelentős hatással vannak. Kedvezményezettjük többnyire – de nem kizárólag – állami vagy önkormányzati szervezet. A kiemelt jelentőségű projekteket a program tartalmazza.
- Programiroda által közvetlenül végrehajtott tevékenység: Ebben az esetben a projektgazda a Programiroda konzorcium részeként vagy önállóan

- Programiroda által lebonyolításra kerülő konstrukció:
 - o Versenyeztetéssel: Olyan konstrukciók esetén alkalmazott eljárás, ahol a tevékenység jellegéből következően a versenyeztetés hozzájárul a megvalósítás minőségének, eredményességének javításához.
 - o Nevesítéssel: Olyan konstrukciók esetén alkalmazott eljárás, ahol a pályázók száma és összetétele (pl. önkormányzatok) nem indokolja a versenyeztetést.
- Szakmai közvetítőre delegált konstrukció: Olyan eljárás, melynek keretében a támogatások elosztását, a támogatott tevékenységek megvalósításának támogatását, nyomon követését és ellenőrzését szakmai közvetítő szervezet (pl. helyi civil szervezet) látja el.

Az operatív program tartalmazza, hogy mely intézkedés milyen tervezett eljárással kerülne lebonyolításra.

7.4. A konstrukciók ütemezése

Az intézkedéseket az alábbi két szempont mentén ütemezzük:

Intézkedés időzítése:

- Az intézkedés lehet megalapozó. Ekkor indokolt minél előbb végrehajtani.
- Az intézkedés lehet ráépülő. Ekkor meg kell várni, hogy egy megalapozó intézkedés először lezáruljon, így a ráépülő intézkedést csak ezt követően célszerű elindítani.
- Az intézkedés lehet egyenletes. Ekkor indokolt a forrás 7 év alatti egyenletes felhasználása.

Intézkedés előkészítésének hossza:

- Az intézkedés előkészítése lehet gyorsabb, vagy időigényesebb. Ez az intézkedés tartalmi komplexitásától, a konstrukció bonyolultságától, illetve az előkészítésbe bevonandó szereplők számától függ.

7.5. A konstrukciókonceptiók tartalmi elemei

A Megyei Közgyűlés által jóváhagyandó konstrukciókonceptiók az alábbi tartalmi elemeket foglalják magukba:

- Konstrukció keretösszege
- A konstrukció célja
- A konstrukció beavatkozási logikája
- Kedvezményezett köre
- Támogatható tevékenységek
- A támogatás eljárási és tartalmi feltételei
- A támogatásról szóló döntés meghozatalának módja és felelőse
- Végrehajtási eljárás és a végrehajtó intézmény
- Támogatási forma és támogatási intenzitás mértéke
- A konstrukció ütemezése
- Várható projektszám
- Támogatás minimum – maximum értéke

7.6. A Fejlesztési Program finanszírozásának csatornái

A program intézkedéseinek finanszírozása három fő csatornán keresztül történik: egyedi, osztott és kapcsolódó finanszírozás. Ezek a csatornák az alábbi forrás típusokat foglalják magukba:

Egyedi finanszírozás:

- Megyei önkormányzat hatáskörébe sorolt fejlesztések kerete.
- Megyei jogú város hatáskörébe sorolt fejlesztések kerete.
- Térségi együttműködések hatáskörébe sorolt fejlesztések kerete.

Osztott finanszírozás:

- EU-s országos fejlesztési programok megyei szereplőkhöz delegált kiemelt projektjeinek kerete.
- EU-s országos fejlesztési programok megyei programhoz illeszkedő konstrukcióinak kerete.

Kapcsolódó finanszírozás:

- Megyei forrás, melynek célja, hogy megyei szereplő országos forrást tudjon bevonni.

7.7. Az Éves Munkaterv tartalmi elemei

- A konstrukciókonceptiók és a konstrukciók kidolgozásának és elfogadásának ütemezése

- A közgyűlés által a Fejlesztési Program által előírt vagy annak megvalósítását támogató dokumentumok kidolgozásának és elfogadásának ütemezése
- A Fejlesztési Programot támogató események, egyeztetések, közgyűlési viták ütemezése

7.8. A Fejlesztési Program Projektlistájának tartalmi elemei

- A Fejlesztési Program beavatkozási területeihez, konstrukcióihoz kapcsolódó, a megyei közgyűlés támogatását élvező projektek listája
- Az országos fejlesztési programokhoz kapcsolódó, a megyei közgyűlés támogatását élvező projektek listája
- A szomszédos megyék fejlesztési programjainak Tolna megyét érintő, a megyei közgyűlés támogatását élvező projektek listája

7.9. Az Érdekérvényesítési Feladatok tartalmi elemei

- A Fejlesztési Program megvalósítását szolgáló lobbizási célok
- Az egyes lobbizási célokhoz kapcsolódó érvek bemutatása
- Az egyes lobbizási célokhoz kapcsolódó fejlesztési elképzelések bemutatása
- A lobbizási célok érvényesítését szolgáló események, tevékenységek leírása
- Az érdekérvényesítési feladatok ütemezésének, felelőseinek bemutatása

8. Monitoring és értékelési terv

A monitoring és értékelési tevékenységben az alábbi intézmények vesznek részt, az alábbi feladatokkal:

Intézmény	Feladat és hatáskör
Megyei Közgyűlés <i>Napirendre vétel: negyedévente.</i>	Értékelési terv elfogadása Éves monitoring és értékelési jelentés elfogadása Negyedéves monitoring jelentések megvitatása Záró monitoring és értékelési jelentés elfogadása Szükség esetén egyedi értékelési feladatok megfogalmazása
Monitoring és Értékelési Bizottság <i>A Bizottság tagjai: a Közgyűlés által kiválasztott, a program végrehajtásában érintett szereplők</i> <i>Ülések gyakorisága: évente egyszer és szükség esetén.</i>	Értékelési terv megvitatása, szükség esetén ajánlások megfogalmazása Éves monitoring és értékelési jelentés megvitatása, szükség esetén ajánlások megfogalmazása Negyedéves monitoring jelentések áttekintése Záró monitoring és értékelési jelentés megvitatása
Megyei Önkormányzat programirodája	Értékelési terv készítése és előterjesztése Értékelések előkészítése, megrendelése Éves monitoring és értékelési jelentés elkészítése és előterjesztése Negyedéves monitoring jelentések elkészítése és megküldése Záró monitoring és értékelési jelentés elkészítése és előterjesztése

Az alábbiakban az értékelési és monitoring tevékenység tartalmát mutatjuk be.

8.1. Értékelési tevékenység tartalma

Az értékelési tevékenység fő célja, hogy a program végrehajtásának eredményességét javítsa. Az értékeléseket a Megyei Önkormányzat rendeli meg tapasztalt, a megyét ismerő független értékelőktől. Az Éves Monitoring és Értékelési Jelentés tartalmazza az adott évben elkészült értékelések megállapításainak összefoglalását.

Értékelési terv:

A program értékelése az értékelési terv alapján történik. Az értékelési terv 3 évre készül, évente felülvizsgálatra és kiegészítésre kerül. Az értékelési tervet a Megyei Önkormányzat programirodája készíti és terjeszti elő a Monitoring és Értékelési Bizottság, majd a Megyei Közgyűlés számára, mely évente jóváhagyja. Az értékelési terv tartalmi elemei:

- a következő 3 évben elkészítendő értékelések listája és ütemezése;
- az értékelések tervezett forrásai;
- az értékelések tervezett felhasználása (értékelési jelentések hozzáférhetősége, nyilvánossága; eredmények bemutatása és terjesztése; ajánlások nyomon követésének rendszere).

Elvégzendő értékelések listája:

- a program stratégiai környezetének, célrendszerének félidei értékelése (várhatóan 2016-2017-ben);
- a program stratégiai környezetének, célrendszerének utólagos értékelése (várhatóan 2020-ban);
- a program prioritásainak félidei tartalmi értékelése (várhatóan 2016-2017-ben);
- a program prioritásainak utólagos tartalmi értékelése (várhatóan 2020-ban);
- a monitoring rendszerből származó információk alapján a tervezett előrehaladástól való eltérés esetén egyedi konstrukció értékelések elvégzése (szükség esetén);
- az innovatív, hazai végrehajtási előzménnyel nem rendelkező konstrukciók végrehajtási tapasztalatainak összegyűjtése (szükség esetén);
- a végrehajtás hatékonyságának értékelése (várhatóan 2015, 2017, 2019-ben).

8.2. Monitoring tevékenység tartalma

A monitoring tevékenység fő célja, hogy rendszeres, standard, gyorsan áttekinthető információkat állítson elő a végrehajtás előrehaladásáról. A monitoring jelentéseket a Megyei Önkormányzat programirodája készíti negyedévente. A jelentések közül egy az Éves Monitoring és Értékelési Jelentés részeként készül.

Monitoring jelentések tartalmi elemei:

- abszorpciók adatok előállítása:
 - a megyei források abszorpciók adatainak vizsgálata;
 - a megszerzett országos források mértékének vizsgálata;
- indikátorok előállítása:
 - a prioritás- és intézkedésindikátorok aktuális tényértékeinek előállítása;
 - a tényértékek összevetése a tervekkel;
- hatékonysági mutatók számítása:
 - a konstrukciók végrehajtásának egyes fázisaihoz kötődő átfutási idők számítása.

Az indikátorok rendszerét a Program a következő módon mutatja be: a programszintű indikátorok rendszerét az V. sz. Melléklet tartalmazza, az egyes intézkedésekhez kapcsolt indikátorokat az Operatív Program prioritásonként írja le.

OPERATÍV PROGRAM

1. Első prioritás: a Tolna megyei gazdaság versenyképességének erősítése

A prioritás célja, hogy a Tolna megyei gazdaság jövedelemtermelő képességét és foglalkoztatási potenciálját erősítse. Erre akkor van lehetőség, ha a helyi adottságokat, lehetőségeket a helyi gazdasági szereplők minél jobban kihasználják, a megyei termék- és munkaerőpiac megerősödik.

A prioritás négy beavatkozási területet jelöl ki, amelyekre a fejlesztési erőfeszítéseket összpontosítani kell: vállalkozói kultúra erősítése, kis- és közepes méretű vállalkozások megerősítése és hálózatosodásuk ösztönzése, vállalkozások betelepülésének ösztönzése, foglalkoztatás erősítése.

A Fejlesztési Program nem tartalmaz ágazati vetületet. Az agrárium és a különböző ipari ágazatok és szolgáltatási területek esetében ugyanazok a kihívások állnak a vállalkozók előtt.

1.1. Vállalkozói kultúra erősítése

Tolna megye gazdasági megújulásának egyik fontos feltétele, hogy a gazdasági lehetőségeket kihasználó új vállalatok jöjjenek létre. A megye gazdaságát dinamizáló új vállalkozások akkor jelennek meg, ha a megyében egyre több és több ember gondolja úgy, megéri rengeteg energiát és erőforrást befektetni egy ötletbe. Új megyei vállalkozások vállalkozók nélkül nem fognak létrejönni.

A beavatkozási terület két elemből áll össze: egyfelől, a Fejlesztési Program növelni törekszik a vállalkozói motivációt, másfelől erősíteni kívánja azokat a lehetőségeket, amelyek segítségével a vállalkozásindítási tervek valóra tudnak válni.

1.1.1. Vállalkozói kultúra népszerűsítése. A beavatkozási terület első eleme a vállalkozói motivációkat törekszik erősíteni, azaz a problémákban a lehetőséget meglátó és kockázatvállaló attitűdöt. Fontos, hogy nemcsak a potenciális tulajdonosok, hanem a potenciális finanszírozók motivációit is erősíteni kell. Az intézkedés célja tehát, hogy új kapacitást és forrást generáljon.

A vállalkozói kultúra népszerűsítése érdekében olyan kampányokra, képzésekre és eseményekre van szükség, amelyek bemutatják a vállalkozásban rejlő előnyöket és a Tolna megye által kínált gazdasági lehetőségeket, valamint más területeken már bevált legjobb gyakorlatokat. Kiemelten fontos, hogy a beavatkozás a korábbi, hasonló népszerűsítő kampányok és képzések sikeres elemeit felhasználja, kudarcait pedig

törekedjen elkerülni. Minden népszerűsítő programelem fókuszába kell állítani, hogy életszerű, a megcélzott potenciális vállalkozók vagy finanszírozók valós helyzetére reflektáló módon történjen a népszerűsítés.

1.1.2. Vállalkozásindítást támogató csomagok kialakítása. A vállalkozói kultúra erősítése beavatkozási terület másik eleme a vállalkozásindítás feltételeinek javítása. Vállalkozás beindításához ugyanis nem elegendő egy ötlet, hanem az üzleti működés elindulásához számos akadályt le kell győzni. Ezen akadályok legyőzésével jelenhetnek meg és erősödhetnek meg azok a Tolna megyei 'bajnokok', akik az új üzleti sikertörténeteket létrehozzák.

Ezen célok eléréséhez olyan csomagok kialakítására van szükség, amelyekben a vállalkozást indítani tervezők az üzleti működéshez kapcsolódó jogi és szervezeti szolgáltatásokat, adminisztratív támogatást és a forráshoz jutással kapcsolatban segítséget kapnak. Ezen csomagok kialakítását és használatuk menedzselését olyan, professzionális szereplőkre kell bízni, akik egyszerre rendelkeznek az üzleti támogatáshoz szükséges tudással és megfelelően ismerik a helyi viszonyokat, lehetőségeket.

1.2. Kis- és középvállalatok megerősítése és hálózatosodásuk támogatása

A kis- és közepes méretű vállalkozások a magyar és egyben a megyei gazdaság gerincét alkotják, hiszen ők foglalkoztatják a munkavállalók többségét. A beavatkozási terület célja, hogy a kis- és közepes méretű vállalkozások versenyképessége erősödjön: ez akkor lehetséges, ha értékteremtő képességük növekszik, egyre több és szélesebb körű vállalkozói együttműködés jön létre, a kkv-k újítási képessége és lehetősége növekszik.

A beavatkozási terület három irányban tervez beavatkozásokat: egyfelől, szükség van a vállalkozói együttműködések fejlesztésére, másfelől a vállalkozások értékteremtő képességét növelő, minőségi szolgáltatások támogatására, végül pedig a vállalkozások fejlesztéseinek közvetlen, pénzügyi jellegű támogatására.

1.2.1. Vállalkozói együttműködések támogatása. A kis- és közepes méretű vállalatok versenyképességének fontos feltétele, hogy minél több és minél hasznosabb együttműködésben vegyenek részt. A vállalkozói együttműködések számos, igen különböző formában ölthetnek testet: létrejöhetnek klaszterszervezetek, ipari park köré szerveződő együttműködések, beszerzési, termelési, értékesítési együttműködések, közös innovációs projektek, mezőgazdasági termelők társulásai és számos további forma is elképzelhető.

A Fejlesztési Program nem specifikálja a támogatható vállalkozói együttműködések, abból az alapvetésből kiindulva, hogy a megfelelő együttműködési forma kialakításához szükséges információ az üzleti szereplőknél található, ezért a fejlesztéspolitika feladata az organikusan kialakuló együttműködések támogatása a vállalkozói igények alapján.

A vállalkozói együttműködések egy speciális fajtáját a fentiekkel összefüggésben is célszerű kiemelni, mivel közszolgáltatás is érintett: a szakképzési rendszer jelenleg nem elégíti ki megfelelően a kis- és közepes méretű vállalkozások igényeit. Ezért azok a vállalkozói együttműködések, amelyek a szakképzési igények közös megszervezésére, a szakképző intézményekkel együttműködésben szerveződnek, különös figyelmet és támogatást érdemelnek.

1.2.2. Kis- és közepes méretű vállalkozások értékteremtő képességének erősítése. A kis- és közepes méretű vállalatok számára fontos segítség, ha támogatást kapnak a nem közvetlen termelési folyamaton túli üzleti folyamataikhoz: például a forrásszerzéshez, adminisztratív problémák leküzdéséhez, szervezeti átalakításokhoz, kapcsolatépítéshez, értékesítési és marketingtevékenység fejlesztéséhez, illetve humánerőforrás-fejlesztésekhez.

A Fejlesztési Program törekvése olyan képzési, tanácsadási és inkubációs csomagok kialakítása, amelyek a vállalkozói igényekre reflektálva, a valós problémák életszerű megoldását tudják nyújtani. Ehhez szükség van az igények felmérésére és realisztikus megoldások kidolgozására.

1.2.3. Kis- és közepes méretű vállalkozások fejlesztéseinek támogatása. A kkv-k számára további fontos segítség, ha fejlesztő beruházásaikhoz, technológiai és szervezeti innovációikhoz pénzügyi segítséget kapnak.

A vállalkozások beruházásai támogathatók visszatérítendő és vissza nem térítendő forrásokból. A két lehetőségnek egyaránt vannak előnyei és hátrányai, a megfelelő támogatási csomagok kialakítása a vállalkozói igények felmérése után történhet meg.

1.2.4. Közösségi és környezeti értékteremtés támogatása. A megyei vállalkozások kaphatnak támogatást olyan fejlesztésekre, amelyek segítségével üzleti tevékenységük a közösség számára értéket teremt vagy hozzájárul a természeti, környezeti értékek megőrzéséhez.

1.3. Vállalkozások betelepülésének ösztönzése

Tolna megye gazdasága akkor erősödhet tovább, ha új tőke és termelési kapacitás települ be a megyébe. Az új befektetések munkahelyeket és dinamizmust hoznak a megye gazdasági életébe. A Fejlesztési Program törekvése, hogy saját eszközeivel hozzájáruljon: minél több befektető válassza Tolna megyét új egységének otthonául. A Fejlesztési Program értelmezésében mind a zöldmezős, mind a barnamezős beruházások fontosak és ösztönzendők.

1.3.1. Tolna megyei befektetési lehetőségek promóciója. A befektetésösztönzés közvetlen módja a megyei gazdasági lehetőségek minél szélesebb körű népszerűsítése. A

népszerűsítő törekvések a lehetőségek felmérésére épülnek, majd professzionális technikákat használnak a befektetők meggyőzésére, lobbizásra.

1.3.2. Tolna megyei gazdasági vonzerejének erősítése. A befektetésösztönzés közvetett módja a megye gazdasági vonzerejének erősítése, a befektetési lehetőségek javítása. Ehhez a kritikus fizikai és humáninfrastruktúra fejlesztésére (közművesítés, utak, szakképzés, telephely-lehetőségek) és a meglévő infrastruktúra menedzselésének javítására van szükség.

1.4. Foglalkoztatás növelése

A foglalkoztatottság növelése az egyik legfontosabb kormányzati cél, valamint a Fejlesztési Program egyik specifikus célja is. A Fejlesztési Program értelmezésében a foglalkoztatás növelése három eszközzel érhető el: a foglalkoztatási kapacitás (azaz a munkaerő-kereslet) növekedésének támogatásával, a foglalkoztathatóság (azaz a munkaerő-kínálat) javításával és a foglalkoztatás tranzakciós költségeinek csökkentésével. Mivel a foglalkoztatás támogatása országos prioritás, így a központi finanszírozású programokból jelentős forrás fog érkezni Tolna megyébe a foglalkoztatási helyzet javítására. A Fejlesztési Program elsősorban a megyei foglalkoztatási problémák és lehetőségek pontos felmérésére törekszik annak érdekében, hogy a fejlesztési források a lehető legnagyobb hatást tudják elérni.

1.4.1. Foglalkoztatási kapacitás növelése. A Fejlesztési Program törekvése, hogy a megyei vállalkozások alakítsák ki azokat az üzleti modelleket, amelyek illeszkednek a helyi munkaerő-kínálathoz, illetve, hogy ösztönözze ezek használatát. Ezzel összefüggésben fontos a Tolna megyei vállalkozások foglalkoztatási igényeinek folyamatos feltérképezése és képviselete. E törekvések teljesüléséhez az szükséges, hogy a Fejlesztési Program keretében létrejövő megyei gazdaságfejlesztési társulás végezzen részletes felmérést, állítson össze cselekvési tervet a foglalkoztatási kapacitás növelésének lehetőségeiről, és irányítsa annak végrehajtását.

1.4.2. Foglalkoztathatóság javítása. A Fejlesztési Program törekvése, hogy Tolna megyében minél többen és minél magasabb minőségben legyenek foglalkoztathatók. Ez a törekvés akkor lehet sikeres, ha a foglalkoztathatóság javítását célzó közszolgáltató intézményrendszer jól működik. A megyei gazdaságfejlesztési társulás ezzel összefüggésben részletes felmérést készít, és cselekvési tervet dolgoz ki annak feltárására, hogy a foglalkoztathatóság javítását célzó közszolgáltató intézményrendszer működését hogyan tudják a települési önkormányzatok vagy azok összefogásai segíteni, illetve, hogy hogyan lehet az intézményrendszer működését a helyi igényekhez igazítani, majd ezek végrehajtását is irányítja.

1.4.3. Foglalkoztatás tranzakciós költségeinek csökkentése. Számos esetben a foglalkoztatás egyik fontos akadálya, hogy az állást keresők és a munkahelyet kínálók valamilyen oknál fogva nem találhatnak egymásra. Ez lehet azért, mert a keresés költségei

túl nagyok, de azért is, mert a munkát keresőknek nincs lehetőségük megmutatni, mire képesek. Ezekkel összefüggésben a megyei gazdaságfejlesztési társulás végezzen részletes felmérést, állítson össze cselekvési tervet a foglalkoztatási kapacitás növelésének lehetőségeiről, és irányítsa annak végrehajtását.

Az első prioritás beavatkozásainak leírása, végrehajtása, finanszírozása és indikátorai

Programelem	Rövid leírás	Végrehajtás típusa	Kedvezményezettek köre
1. TOLNA MEGYEI GAZDASÁG VERSENYKÉPESSÉGÉNEK ERŐSÍTÉSE			
1.1. Vállalkozói kultúra erősítése			
1.1.1. Vállalkozói kultúra népszerűsítése és vállalkozásindítást támogató csomagok kialakítása	Vállalkozásindítást támogató közvetítő szervezetek kapnak forrást, akik ebből vállalkozásindítást népszerűsítő kampányt indítanak és a vállalkozásindításhoz szükséges pénzügyi, jogi, adminisztratív problémákban segítő csomagokat dolgoznak ki.	Közvetítő révén megvalósuló tevékenység	Vállalkozások, nonprofit szervezetek vagy ezek konzorciumai
1.2. Kis- és közepes vállalatok megerősödésének és hálózatosodásának támogatása			
1.2.1. Vállalkozói együttműködések támogatása	Valamilyen közös céllal (közös beruházás, fejlesztés, közös szakképzési igény, marketing-együttműködés, inkubáció, stb.) létrejövő vállalkozói együttműködések kapnak forrást, hogy ezt a célt megvalósítsák.	Verseny alapú konstrukció	Vállalkozások, nonprofit szervezetek vagy ezek konzorciumai
1.2.2. Kis- és közepes vállalatok értékteremtő képességének erősítése	Vállalkozástámogató szervezetek kapnak forrást, hogy vállalkozásoknak dolgozzanak és nyújtsanak olyan szolgáltatásokat, szolgáltatáscsomagokat, melyekkel a közvetlen termelési tevékenységükön túli folyamataikat magasabb szinten tudják szervezni: vállalatirányítás, HR, marketing/sales, hálózatépítés - és ebben tanácsadást és képzést tudjanak igénybe venni. Külön fókuszban van a forrásszerzésben való segítség (mind piaci, mind uniós forrás).	Közvetítő révén megvalósuló tevékenység	Vállalkozások, nonprofit szervezetek vagy ezek konzorciumai
1.2.3. Kis- és közepes vállalatok fejlesztéseinek támogatása	Vállalkozások kapnak visszatérítendő/vissza nem térítendő forrást ahhoz, hogy bővítő vagy fejlesztő beruházásaikat végre tudják hajtani.	Verseny alapú konstrukció	Vállalkozások

Programelem	Rövid leírás	Végrehajtás típusa	Kedvezményezettek köre
1.2.4. Községi és környezeti értékteremtés támogatása	A megyei vállalkozások kaphatnak támogatást olyan fejlesztésekre, amelyek segítségével üzleti tevékenységük a közösség számára értéket teremt vagy hozzájárul a természeti, környezeti értékek megőrzéséhez.	Verseny alapú konstrukció	Vállalkozások
1.3. Vállalkozások betelepülésének ösztönzése			
1.3.1. Tolna megyei befektetési lehetőségek promóciója	Települési önkormányzatok vagy koalícióik kapnak forrást ahhoz, hogy professzionálisan tudják promotálni befektetési lehetőségeiket: helyzetfelmérés, kommunikációs anyagok, sales.	Konstrukció nevesített kedvezményezettekkel	Önkormányzatok, önkormányzati társulások
1.3.2. Tolna megye gazdasági vonzerejének erősítése	Települési önkormányzatok vagy koalícióik kapnak forrást ahhoz, hogy befektetéssel kapcsolatos fizikai és humáninfrastruktúrájukat (ipari park, közművesítés, szakemberek) fejlesszék, vagy azokat jobban menedzseljék.	Konstrukció nevesített kedvezményezettekkel	Önkormányzatok, önkormányzati társulások
1.4. Foglalkoztatás növelése			
1.4.1. Foglalkoztatási kapacitás növelése	A megyei fejlesztési társulás kap forrást ahhoz, hogy a megyei vállalkozások foglalkoztatási kapacitásával kapcsolatban készítsen felmérést és cselekvési tervet, majd támogassa az ehhez illeszkedő tevékenységet megvalósítani kívánókat az országos finanszírozás megszerzésében.	Közvetítő révén megvalósuló tevékenység	Tolna Megyei Gazdaságfejlesztési Társulás

Programelem	Rövid leírás	Végrehajtás típusa	Kedvezményezettek köre
1.4.2. Foglalkoztathatóság javítása	A megyei fejlesztési társulás kap forrást ahhoz, hogy a megyeiek foglalkoztathatóságának javításával kapcsolatban készítsen felmérést és cselekvési tervet, majd támogassa az ehhez illeszkedő tevékenységet megvalósítani kívánókat az országos finanszírozás megszerzésében.	Közvetítő révén megvalósuló tevékenység	Tolna Megyei Gazdaságfejlesztési Társulás
1.4.3. Foglalkoztatás tranzakciós költségeinek csökkentése	A megyei fejlesztési társulás kap forrást ahhoz, hogy a foglalkoztatás tranzakciós költségeivel kapcsolatban készítsen felmérést és cselekvési tervet, majd támogassa az ehhez illeszkedő tevékenységet megvalósítani kívánókat az országos finanszírozás megszerzésében.	Közvetítő révén megvalósuló tevékenység	Tolna Megyei Gazdaságfejlesztési Társulás

Programelem	Kedvezményezettek várható száma	Egy projekt várható mérete	Finanszírozási szerkezet	Kimenet-indikátor	Eredmény/hatás indikátor	Intézkedés időzítése	Előkészítés időigénye
1. TOLNA MEGYEI GAZDASÁG VERSENYKÉPESSÉGÉNEK ERŐSÍTÉSE							
1.1. Vállalkozói kultúra erősítése							
1.1.1. Vállalkozói kultúra népszerűsítése és vállalkozásindítást támogató csomagok kialakítása	3-5	10-50 millió Ft	Kapcsolódó	Népszerűsítés során elért személyek száma, Vállalkozásindítási segítségben részesülők	Létrejövő új vállalkozások száma	Megalapozó	Időigényes
1.2. Kis- és közepes vállalatok megerősödésének és hálózatosodásának támogatása							
1.2.1. Vállalkozói együttműködések támogatása	5-50	10-500 millió Ft	Kapcsolódó	Résztvevő vállalkozások száma, árbevétele, a támogatással megvalósuló fejlesztések volumene	Az együttműködésekben résztvevő vállalkozások árbevételének, hozzáadott értékének növekedése	Megalapozó	Időigényes
1.2.2. Kis- és közepes vállalatok értékteremtő képességének erősítése	3-5	20-100 millió Ft	Kapcsolódó	A szolgáltatást igénybe vevő vállalkozások száma	A szolgáltatást igénybe vevő vállalkozások véleménye a szolgáltatások hasznosságáról	Egyenletes	Időigényes
1.2.3. Kis- és közepes vállalatok fejlesztéseinek támogatása	20-200	10-500 millió Ft	Kapcsolódó	Támogatott vállalkozások száma, a támogatással megvalósuló fejlesztések volumene	Az támogatott vállalkozások árbevételének, hozzáadott értékének növekedése	Egyenletes	Gyors

Programelem	Kedvezményezettek várható száma	Egy projekt várható mérete	Finanszírozási szerkezet	Kimenet-indikátor	Eredmény/hatás indikátor	Intézkedés időzítése	Előkészítés időigénye
1.2.4. Közösségi és környezeti értékteremtés támogatása	10-50	5-100 millió Ft	Kapcsolódó	Támogatott vállalkozások száma, a támogatással megvalósuló fejlesztések volumene	A támogatott vállalkozások által bevont emberek száma, a támogatott vállalkozások csökkenő környezetterhelése által érintett emberek száma	Egyenletes	Időigényes
1.3. Vállalkozások betelepülésének ösztönzése							
1.3.1. Tolna megyei befektetési lehetőségek promóciója	3-10	20-200 millió Ft	Kapcsolódó	Promóciós akciók, szolgáltatások száma, rendezvény-résztvevők, írásban érdeklődők száma	Komoly befektetői kezdeményezések száma, megvalósuló befektetések száma, volumene	Megalapozó	Időigényes
1.3.2. Tolna megyei gazdasági vonzerejének erősítése	3-10	50-500 millió	Kapcsolódó	Megvalósuló beruházások volumene	Komoly befektetői kezdeményezések száma, megvalósuló befektetések száma, volumene	Egyenletes	Időigényes
1.4. Foglalkoztatás növelése							
1.4.1. Foglalkoztatási kapacitás növelése	1	1.4.1. - 1.4.2 - 1.4-3. együtt 20-200 millió Ft	Kapcsolódó	Az intézkedés révén elkészülő forrásigénylések, projektkezdeményezések száma	Az intézkedés révén a megyébe kerülő forrás, ezen forrásokból az elhelyezkedési képességükben javuló emberek száma	Megalapozó	gyors

Programelem	Kedvezményezettek várható száma	Egy projekt várható mérete	Finanszírozási szerkezet	Kimenet-indikátor	Eredmény/hatás indikátor	Intézkedés időzítése	Előkészítés időigénye
1.4.2. Foglalkoztathatóság javítása	1	1.4.1. - 1.4.2. - 1.4-3. együtt 20-200 millió Ft	Kapcsolódó	Az intézkedés révén elkészülő forrásigénylések, projektkezdeményezések száma	Az intézkedés révén a megyébe kerülő forrás, ezen forrásokból a támogatott foglalkoztatóknál keletkező munkahelyek száma	Megalapozó	gyors
1.4.3. Foglalkoztatás tranzakciós költségeinek csökkentése	1	1.4.1. - 1.4.2. - 1.4-3. együtt 20-200 millió Ft	Kapcsolódó	Az intézkedés révén elkészülő forrásigénylések, projektkezdeményezések száma	Az intézkedés révén a megyébe kerülő forrás	Megalapozó	gyors

2. Második prioritás: Lehetőségteremtés Tolna megyeiek számára

A Fejlesztési Program második prioritása a Program jövőképevel van szoros összefüggésben: a Program jövőképe úgy fogalmaz, a Fejlesztési Program sikere esetén minden Tolna megyeinek lehetősége van kicsit előre lépni. A Fejlesztési Program ezen prioritása a fontos, figyelmet igénylő élethelyzetekre fókuszál, ezekben az élethelyzetekben való előrelépéshez törekszik közösségi támogatást adni. A közösségi támogatás egyfelől jelenti a közösségi intézményrendszer támogatását, másfelől pedig az informális közösségi támogatást is. A Fejlesztési Program kiegészítő jellegű programelemeket határoz meg az állami szervezésű közszolgáltatások támogatására, javítja az önkormányzati kezelésű közszolgáltatások minőségét és támogatást ad az informális közösségi kezdeményezések megerősödéséhez.

A prioritás olyan élethelyzetben lévők támogatására fókuszál, akik számára a sikeres érvényesülés nehezebb kihívást jelent. Olyan támogató környezet megerősödéséhez törekszik hozzájárulni, amelyben a fiataloknak lehetősége van érvényesülni, az időseknek minőségi életet élni, a családoknak gyarapodni, a fogyatékkal élőknek teljes életet élni, valamint a szegénységben élőknek előrejutni.

2.1. Fiatalok érvényesülését támogató környezet megerősítése

A fiatalok érvényesülését támogató környezet megerősítése elnevezésű beavatkozási terület két elemből áll össze: egyfelől törekszik a fiatalok érvényesülését támogató önkormányzati és informális közösségi szerepvállalás megerősítésére, másfelől pedig segíti a felkészülést a központi finanszírozású oktatásfejlesztési programok fogadására és hasznosítására.

2.1.1. Közösségi szerepvállalás megerősítése. A fiatalok életét leginkább befolyásoló közösségi intézményrendszer az oktatás, amely az elmúlt évek változásainak eredményeképpen állami szervezésű közszolgáltatás. A Fejlesztési Program törekvése, hogy kialakuljanak az állami oktatási rendszert kiegészítő, azt támogató közösségi szerepvállalás intézményei. Ez a közösségi szerepvállalás rugalmas, a fiatalok problémáinak sokféleségére reagálni tudó megoldásokat eredményez. Ezen programelem keretében a települési önkormányzatok vagy önkormányzatok együttműködései kaphatnak forrást, hogy saját szervezésben vagy civil szereplőket bevonva erősítsék közösségi szerepvállalásukat a fiatalok támogatásában.

A Fejlesztési Program a közösségi szerepvállalás három konkrét lehetőségét különösen fókuszba emeli:

- Életervezési tanácsadás, mentorálás – A fiatalok életének egyik legnagyobb problémája, hogy az egyre bizonytalanabbá váló környezetben hogyan tudják megtalálni azokat az életszervezési stratégiákat, amelyek boldogságra és sikerre

vezetnek. A fiatalok érvényesülését támogató közösségi környezet egy fontos eleme lehet egy olyan mentorprogram, interaktív eseménysorozat, amelynek keretében a Tolna megyei fiatalok segítséget kapnak az életük tervezésével kapcsolatos tudatos döntések meghozatalához. Az érintett oktatási intézmények, önkormányzatok, civil szervezetek együttműködései kezelhetik ezeket a programokat.

- Iskolások táborozási lehetőségeinek javítása – A közösségi szerepvállalás fontos eleme kell, hogy legyen a nagy közösségi élménynek számító táborozás lehetőségeinek támogatása szervezéssel, a rászorulóknak részvételi díjához való hozzájárulással. Az érintett oktatási intézmények, önkormányzatok, civil szervezetek együttműködései kezelhetik ezeket a programokat.
- Tolna megyei egyetemi, főiskolák közösségrendszer – A felsőoktatásban részt vevő Tolna megyeiek túlnyomó többsége a megyén kívüli egyetemekre, főiskolákra jár (különös tekintettel a budapesti és pécsi intézményekre). Az ő érvényesülésüket segítheti, ha létrejönnek olyan helyek, események vagy más lehetőségek, ahol közösséggé formálódhatnak, ezzel erősödik identitásuk, tanulhatnak egymástól. Az érintett oktatási intézmények, önkormányzatok, civil szervezetek együttműködései kezelhetik ezeket a programokat.

2.1.2. Központi oktatási fejlesztések hasznosításának előkészítése. Az állami szervezésű oktatási rendszer fejlesztésére központi forrásokból fog sor kerülni. A Fejlesztési Program törekvése az oktatásfejlesztéssel kapcsolatban kettős: egyfelől, szükség van a megyében található oktatási intézmények támogatására és segítésére a fejlesztésekre való felkészülésben, ezzel párhuzamosan pedig a megyei igényekért való lobbizásra a forrásverseny során. Másfelől, a Fejlesztési Program törekvése, hogy a megyei érdekeket szervezze és képviselje az oktatási fejlesztések esetében – az intézmények elsősorban településekhez kötődő, illetve az oktatáspolitikai országos szempontjai mellett. Ez hozzájárul a megyével kapcsolatos víziók valóra váltásához: a megfelelő szakemberképzéshez, az identitás erősödéséhez. A programelem keretében Megyei Önkormányzat cselekvési tervet készít a megyei alap-, közép- és felsőfokú oktatás minőségének javítása érdekében.

2.2. Idősek minőségi életét támogató környezet megerősítése

Magyarországon egyre növekszik az idős emberek aránya. Ez komoly kihívást jelent a közszolgáltató intézményrendszerek számára, hiszen egyre több és több ember testi és lelki egészségére kell vigyázni, mindennapjaiban segíteni. A helyzetet tovább nehezíti, hogy sok családnak nincs lehetősége idősebb tagjairól gondoskodni. Ezzel párhuzamosan az idős emberek jelenléte a közösségek számára lehetőség is, hiszen értékes tudással, tapasztalattal rendelkeznek.

A beavatkozási terület három elemből áll össze. Egyfelől, fontos az időseket támogató közösségi kezdeményezések erősítése. Másodsorban, szükséges az idősekkel kapcsolatos közszolgáltatások központi fejlesztéseire való felkészülés. Harmadrészt, bizonyos települések számára érdemes lehet olyan csomagokat kialakítani, amelyek az idősek számára vonzó otthonná tehetik őket.

2.2.1. Közösségi szerepvállalás megerősítése. A Fejlesztési Program törekvése, hogy erősödjenek az időseket támogató közösségi kezdeményezések, az állami közszolgáltatások kiegészítéseként. Olyan önkormányzati és civil kezdeményezésekre van szükség, amelyek segítenek az időseknek teljes életet élni, mindennapjaikat egyszerűbbé tenni. A Fejlesztési Program speciális fókuszba emel két típusú kezdeményezést: egyfelől azokat, amelyek megoldásokat találnak arra, hogy hogyan örökíthető át az idős embereknél található tudás, másfelől pedig azokat, amelyek az idős emberek lelki egészségének javítására koncentrálnak.

2.2.2. Központi fejlesztések előkészítése. A Fejlesztési Program célul tűzi ki, hogy felkészítő támogatást adjon azoknak a megyei szociális és egészségügyi közszolgáltató intézményeknek, amelyek központi forrásokra számíthatnak. A felkészülésben való segítség jelenti az igények felmérését, stratégiai tervezést, adminisztratív támogatást és a megyei intézmények érdekeiért való lobbizást, továbbá a központi fejlesztéseket kiegészítő-áthidaló projektek kialakítását.

2.2.3. Települési csomagok kialakítása. A Fejlesztési Program keretében a települések támogatást kaphatnak ahhoz, hogy olyan, kisebb fejlesztési csomagokat alakíthassanak ki, amelyek segítségével településük az idősek számára vonzóbb lehet. Ezekkel a csomagokkal ösztönözhető az, hogy akár korábban nem a megyében élő idős emberek Tolna megyei településeket válasszanak otthonuknak.

2.3. Családok gyarapodását támogató környezet megerősítése

Magyarországon a kevés gyermekszületés egyre nagyobb problémát jelent. Ezzel összefüggésben is különösen fontos, hogy az országban – és így Tolna megyében is – olyan környezet alakuljon ki, amely támogatja a gyermekekkel élőket, megkönnyíti a gyermekesek életének mindennapjait.

A családok gyarapodását támogató környezet kialakítására törekvő beavatkozási terület két elemből áll össze: egyfelől ösztönözni kívánja a gyermekekkel élők mindennapjait segítő közösségi kezdeményezések létrejöttét, megerősödését; másfelől pedig fontos feladata a családok életét érintő központi fejlesztésekre való felkészülés.

2.3.1. Közösségi kezdeményezések támogatása. A Fejlesztési Program törekvése, hogy létrejöjjenek és megerősödjenek azok az önkormányzatok vagy civil szerveződések által működtetett közösségi kezdeményezések, amelyek segítik a gyermekes családok

mindennapjait. A Fejlesztési Program kiemelkedően fontosnak tartja a következő területekre koncentrált kezdeményezéseket: gyermeküket egyedül nevelők nehézségeinek segítése, gyermekmegőrzés kiegészítő megoldásai, gyermekeknek szóló kreatív foglalkozások, közintézmények, kereskedelmi- és vendéglátóhelyek családbaráttá tétele, munkahelyek családbaráttá tétele.

2.3.2. Központi fejlesztések előkészítése. A Fejlesztési Program célul tűzi ki, hogy felkészítő támogatást adjon azoknak vállalkozásoknak és közintézményeknek, amelyek központi forrásokra számíthatnak abból a célból, hogy családbaráttá váljanak. A felkészülésben való segítség az igények felmérését, stratégiai tervezést, adminisztratív támogatást és a megyei vállalkozások, intézmények érdekeiért való lobbizást, továbbá a központi fejlesztéseket kiegészítő-áthidaló projektek kialakítását jelenti.

2.4. Fogyatékkal élők teljes életét támogató környezet megerősítése

A Fejlesztési Program törekvése, hogy a fogyatékkal élők teljes életét támogató környezet megerősödjön. A fogyatékkal élők problémái és lehetőségei nagyon különbözők, ezért különlegesen fontos, hogy az igényekre és perspektívákra érzékeny kezdeményezések induljanak el.

A beavatkozási terület két elemből áll össze: a Fejlesztési Program törekvése egyfelől a fogyatékkal élők teljes életét támogató közösségi kezdeményezések beindítása és megerősítése, másfelől pedig a fogyatékkal élők támogatásában aktív intézmények központi fejlesztési támogatások fogadására való felkészítése.

2.4.1. Közösségi szerepvállalás erősítése. A Fejlesztési Program törekvése, hogy létrejöjjenek és megerősödjenek azok az önkormányzatok vagy civil szerveződések által működtetett közösségi kezdeményezések, amelyek segítik a fogyatékkal élők mindennapjait.

2.4.2. Központi fejlesztések előkészítése. A Fejlesztési Program célul tűzi ki, hogy felkészítő támogatást adjon azoknak vállalkozásoknak és közintézményeknek, amelyek központi forrásokra számíthatnak abból a célból, hogy a fogyatékkal élőket támogassák vagy a munkamegosztásba való bekapcsolódásukat lehetővé tegyék. A felkészülésben való segítség az igények felmérését, stratégiai tervezést, adminisztratív támogatást és a megyei vállalkozások, intézmények érdekeiért való lobbizást, továbbá a központi fejlesztéseket kiegészítő-áthidaló projektek kialakítását jelenti.

2.5. Szegénységben élők előrelépését támogató környezet megerősítése

A Fejlesztési Program törekvése, hogy a megyében jelenleg szegénységben élők előre tudjanak lépni. A problémák megoldása, de legalábbis enyhítése komplex beavatkozásokat igényel: a munkalehetőségek megteremtése mellett számos közösségi és szociális nehézséget kezelni kell, hogy valódi eredményeket lehessen elérni.

A beavatkozási terület két elemből áll össze. A Fejlesztési Program törekvése egyfelől komplex szociális gazdasági és közösségépítő programok indítása, másfelől pedig a társadalmi mobilitásra koncentráló közösségi kezdeményezések támogatása.

2.5.1. Komplex szociális gazdasági és közösségépítő programok. A helyi, térségi szereplők együttműködésével fontos olyan programokat indítani, amely a szegénységgel kapcsolatos problémákat egyedi alapon, komplex megközelítéssel kezeli. Az ilyen programok keretében fontos keresni a szociális szövetkezet létrehozásának lehetőségét és a helyi közfoglalkoztatási programmal való együttműködési lehetőségeket. A Fejlesztési Program keretében közvetlen támogatást kaphatnak az ilyen szociális gazdasággal és közösségépítéssel kapcsolatos programok. Ezzel párhuzamosan a Fejlesztési Program stratégiai és adminisztratív támogatást ad ahhoz is, hogy ezek a projektek a központi finanszírozású fejlesztési programokból is forráshoz tudjanak jutni.

2.5.2. Társadalmi mobilitást segítő közösségi kezdeményezések. A Fejlesztési Program törekvése, hogy támogassa azokat a közösségi kezdeményezéseket, amelyek a társadalmi mobilitás segítését tűzik ki célul. Speciálisan fontosak azok a kezdeményezések, amelyek tanulmányi ösztöndíjakkal, közösségi támogatással segítik azt, hogy a tanulással tudjanak a szegénységben felnövő gyermekek előrelépni.

Az második prioritás beavatkozásainak leírása, végrehajtása, finanszírozása és indikátorai

Programelem	Rövid leírás	Végrehajtás típusa	Kedvezményezettek köre
2. LEHETŐSÉGTERTÉST TOLNA MEGYEIEK SZÁMÁRA – MEGTARTÓ KÖZÖSSÉGEK TÁMOGATÁSA			
2.1. Tolna megyei fiatalok érvényesülését támogató környezet megerősítése			
2.1.1. Közösségi szerepvállalás megerősítése	Önkormányzatok, civil szerveződések, illetve ezek együttműködései kapnak forrást ahhoz, hogy az állami oktatási rendszer mellett a fiatalokat támogató kiegészítő közösségi kezdeményezéseket indítsanak. Speciális fókuszok: élettervezési tanácsadás, táboroztatás lehetőségeinek javítása, megyén kívüli felsőoktatásban résztvevők közösségrendszereinek kialakítása.	Verseny alapú konstrukció	Önkormányzatok, nonprofit szervezetek és azok együttműködései
2.1.2. Központi oktatási fejlesztések hasznosításának előkészítése	Oktatási intézmények támogatása a központi források fogadására: stratégiai támogatás, adminisztratív támogatás, lobbizás, áthidaló-kiegészítő projektek	Konstrukció nevesített kedvezményezettekkel	Oktatási intézmények, az azok működésében érintett önkormányzatok, nonprofit szervezetek, illetve ezek társulásai
2.2. Tolna megyei idősök minőségi életét támogató környezet megerősítése			
2.2.1. Közösségi szerepvállalás megerősítése	Önkormányzatok, civil szerveződések, illetve ezek együttműködései kapnak forrást ahhoz, hogy az idősök helyzetét javító közösségi kezdeményezéseket indítsanak. Speciális fókusz: idősektől való tanulás lehetőségeinek javítása, idősök lelki egészségére való odafigyelés javítása.	Verseny alapú konstrukció	Önkormányzatok, nonprofit szervezetek és azok együttműködései
2.2.2. Központi fejlesztések előkészítése	Egészségügyi és szociális intézmények felkészítése a központi források fogadására: stratégiai támogatás, adminisztratív támogatás, lobbizás, áthidaló-kiegészítő projektek.	Konstrukció nevesített kedvezményezettekkel	Idősök ellátásában érintett intézmények, az azok működésében érintett önkormányzatok, nonprofit szervezetek, illetve ezek

Programelem	Rövid leírás	Végrehajtás típusa	Kedvezményezettek köre
			társulásai
2.2.3. Települési csomagok kialakítása	Önkormányzatok kialakíthatnak települési csomagokat azzal a céllal, hogy az idősök számára vonzóbb otthonná tegyék településüket.	Konstrukció nevesített kedvezményezettekkel	Önkormányzatok, önkormányzatok társulásai
2.3. Tolna megyei családok gyarapodását támogató környezet megerősítése			
2.3.1. Közösségi kezdeményezések támogatása	Önkormányzatok, civil szerveződések, vállalkozások, illetve ezek együttműködései kapnak forrást ahhoz, hogy a gyerekekkel élők számára könnyebb feltételeket teremtő közösségi kezdeményezéseket indítsanak. Speciális fókusz: gyermeküket egyedül nevelők nehézségei, gyermekmegőrzés, kreatív foglalkozások, családbarát intézmények, családbarát munkahelyek.	Verseny alapú konstrukció	Önkormányzatok, nonprofit szervezetek, vállalkozások és azok együttműködései
2.3.2. Központi fejlesztések előkészítése	Közüntézmények és vállalkozások felkészítése a központi források fogadására: stratégiai támogatás, adminisztratív támogatás, lobbizás, áthidaló-kiegészítő projektek.	Verseny alapú konstrukció	gyermekekhez kapcsolódó intézmények, nonprofit szervezetek, vállalkozások, önkormányzatok illetve ezek társulásai
2.4. Tolna megyei fogyatékkal élők teljes életét támogató környezet megerősítése			
2.4.1. Közösségi szerepvállalás erősítése	Önkormányzatok, civil szerveződések, vállalkozások illetve ezek együttműködései kapnak forrást ahhoz, hogy a fogyatékkal élők számára könnyebb feltételeket teremtő közösségi kezdeményezéseket indítsanak.	Verseny alapú konstrukció	Önkormányzatok, nonprofit szervezetek, vállalkozások és azok együttműködései

Programelem	Rövid leírás	Végrehajtás típusa	Kedvezményezettek köre
2.4.2. Központi fejlesztések előkészítése	Közüntézmények és vállalkozások támogatás a központi források fogadására: stratégiai támogatás, adminisztratív támogatás, lobbizás, áthidaló-kiegészítő projektek.	Verseny alapú konstrukció	fogyatékkal élőkhez kapcsolódó intézmények, nonprofit szervezetek, vállalkozások, önkormányzatok illetve ezek társulásai
2.5. Tolna megyei szegénységben élők előrelépését támogató környezet megerősítése			
2.5.1. Komplex szociális gazdasági és közösségépítő programok	Önkormányzatok, civil szerveződések és ezek együttműködéseinek támogatása a központi támogatású szociálisgazdaság-projektekben való részvételben: stratégiai támogatás, adminisztratív támogatás, lobbizás, áthidaló-kiegészítő projektek.	Konstrukció nevesített kedvezményezettekkel	Önkormányzatok, nonprofit szervezetek és azok együttműködései
2.5.2. Társadalmi mobilitást támogató közösségi kezdeményezések	Önkormányzatok, civil szerveződések és ezek együttműködései kapnak forrást ahhoz, hogy társadalmi mobilitást segítő közösségi kezdeményezéseket indítsanak. Speciális fókusz: tanulmányi ösztöndíjak, tanulmányok végzését segítő tevékenységek	Verseny alapú konstrukció	Önkormányzatok, nonprofit szervezetek és azok együttműködései

Programelem	Kedvezményezettek várható száma	Egy projekt várható mérete	Finanszírozási szerkezet	Kimenet-indikátor	Eredmény/hatás indikátor	Intézkedés időzítése	Előkészítés időigénye
2. LEHETŐSÉGTEREMTÉS TOLNA MEGYEIEK SZÁMÁRA – MEGTARTÓ KÖZÖSSÉGEK TÁMOGATÁSA							
2.1. Tolna megyei fiatalok érvényesülését támogató környezet megerősítése							
2.1.1. Közösségi szerepvállalás megerősítése	5-50	1-200 millió Ft	Egyedi	A tevékenységekbe bekapcsolódó fiatalok száma	A tevékenységek keretében aktív, rendszeresen szerepet vállaló fiatalok száma	Egyenletes	Gyors
2.1.2. Központi oktatási fejlesztések hasznosításának előkészítése	5-50	2-50 millió Ft	Kapcsolódó	Az intézkedés révén elkészülő forrásigénylések, projektkezdemenyek száma	Az intézkedés révén a megyébe kerülő forrás, Ezen forrásokból az oktatási feltételek javulását érzékelő diákok száma	Megalapozó	Időigényes
2.2. Tolna megyei idősek minőségi életét támogató környezet megerősítése							
2.2.1. Közösségi szerepvállalás megerősítése	5-20	2-50 millió Ft	Egyedi	A tevékenységekbe bekapcsolódó idősek száma	A tevékenységek keretében rendszeres szerepet vállaló, szolgáltatáshoz jutó idősek száma	Egyenletes	Gyors
2.2.2. Központi fejlesztések előkészítése	5-50	1-50 millió Ft	Kapcsolódó	Az intézkedés révén elkészülő forrásigénylések, projektkezdemenyek száma	Az intézkedés révén a megyébe kerülő forrás, ezen forrásokból a szolgáltatások minőségének javulását érzékelő idősek száma	Megalapozó	Időigényes

Programelem	Kedvezményezettek várható száma	Egy projekt várható mérete	Finanszírozási szerkezet	Kimenet-indikátor	Eredmény/hatás indikátor	Intézkedés időzítése	Előkészítés időigénye
2.2.3. Települési csomagok kialakítása	2-10	2-50 millió Ft	Kapcsolódó	Az intézkedés keretében kialakított szolgáltatások, tevékenységek száma	A megvalósuló fejlesztések összértéke, a fejlesztés révén létrejövő szolgáltatások által ellátható személyek száma	Egyenletes	Időigényes
2.3. Tolna megyei családok gyarapodását támogató környezet megerősítése							
2.3.1. Közösségi kezdeményezések támogatása	5-50	1-200 millió Ft	Egyedi	A tevékenységekbe bekapcsolódó család száma	A tevékenységek keretében rendszeres szolgáltatáshoz jutó családok száma	Egyenletes	Gyors
2.3.2. Központi fejlesztések előkészítése	5-50	1-50 millió Ft	Kapcsolódó	Az intézkedés révén elkészülő forrásigénylések, projektkezdeményezések száma	Az intézkedés révén a megyébe kerülő forrás, ezen forrásokból a szolgáltatások minőségének javulását érzékelő családok száma	Megalapozó	Gyors
2.4. Tolna megyei fogyatékkal élők teljes életét támogató környezet megerősítése							
2.4.1. Közösségi szerepvállalás erősítése	5-50	1-200 millió Ft	Egyedi	A tevékenységekbe bekapcsolódó fogyatékkal élők száma	A tevékenységek keretében rendszeres tevékenységet végző, szolgáltatáshoz jutó fogyatékkal élők száma	Egyenletes	Gyors

Programelem	Kedvezményezettek várható száma	Egy projekt várható mérete	Finanszírozási szerkezet	Kimenet-indikátor	Eredmény/hatás indikátor	Intézkedés időzítése	Előkészítés időigénye
2.4.2. Központi fejlesztések előkészítése	5-50	1-50 millió Ft	Kapcsolódó	Az intézkedés révén elkészülő forrásigénylések, projektkezdeményezések száma	Az intézkedés révén a megyébe kerülő forrás, ezen forrásokból a szolgáltatások minőségének javulását érzékelő fogyatékkal élők száma	Megalapozó	Gyors
2.5. Tolna megyei szegénységben élők előrelépését támogató környezet megerősítése							
2.5.1. Komplex szociális gazdasági és közösségépítő programok	5-10	1-30 millió	Kapcsolódó	Az intézkedés révén elkészülő forrásigénylések, projektkezdeményezések száma	Az intézkedés révén a megyébe kerülő forrás, ezen forrásokból a gazdasági, közösségi tevékenységekbe kapcsolódó emberek száma	Megalapozó	Időigényes
2.5.2. Társadalmi mobilitást támogató közösségi kezdeményezések	2-20	1-100 millió	Egyedi	A tevékenységekbe bekapcsolódó szegénységben élő gyermekek száma	A tevékenységek keretében rendszeres tevékenységet végző, szolgáltatáshoz jutó szegénységben élők száma	Egyenletes	Gyors

3. Harmadik prioritás: Élhető és fenntartható környezet megteremtése

A Fejlesztési Program harmadik prioritásának célja, hogy Tolna megyében a legszélesebb értelemben vett környezet minél élhetőbb és minél fenntarthatóbb legyen, a Fejlesztési Program második specifikus céljával összhangban. Az élhető és fenntartható környezetre való törekvés így mind a társadalmi, mind a természeti környezetre vonatkozik. A Fejlesztési Program értelmezésében élhető a környezet, ha az kellemes, otthonos, jó benne magán- és közösségi életet élni; fenntartható pedig akkor, ha az a következő nemzedékek számára is hasznos, kellemes tud maradni.

A Fejlesztési Program harmadik prioritása három beavatkozási területet jelöl ki: egyrészt, törekszik a helyi közösségek és kultúra megerősítésére; másrészt a természeti környezet állapotának megóvására, harmadrészt pedig a megújuló energiaforrások használatának ösztönzésére és az energiahatékonyság javítására.

3.1. Helyi közösségek és kultúra megerősítése

Tolna megye örökségére büszke vidék. Fontos, hogy ez a büszkeség megmaradjon és tovább erősödjön: erre akkor van lehetőség, ha a helyi közösségek és kultúra tovább erősödik. Ezzel párhuzamosan, Tolna megye akkor lesz igazán élhető környezet az itt élők számára, ha színes és gazdag kulturális kínálatot, közösségi programlehetőségeket tud nyújtani.

A helyi közösségek és kultúra területén a Fejlesztési Program törekvése, hogy egyfelől közvetlenül támogassa a helyi kulturális, civil és közösségi kezdeményezéseket, másfelől pedig támogatást adjon a központi finanszírozású támogatási programokban való részvételhez.

3.1.1. Helyi kulturális kezdeményezések támogatása. A Fejlesztési Program keretében támogatást kapnak azok a helyi vagy térségi közösségi kezdeményezések, amelyeknek célja a kulturális élet gazdagítása, közösségi vagy sportesemények szervezése. A Fejlesztési Program speciálisan fontosnak tartja olyan kezdeményezések indítását vagy programok szervezését, amelynek célja a lokálpatriotizmus erősítése vagy a Tolna megyéből elszakadtak („a tolnai diaszpóra”) közösségének építése.

3.1.2. Központi finanszírozású támogatásokra való felkészülés. A Fejlesztési Program keretében felkészítő stratégiai és adminisztratív támogatást kapnak önkormányzatok, civil szervezetek, helyi közösségek a célból, hogy a központi finanszírozású támogatási programokban részt vegyenek, valamint lehetőség van kiegészítő-áthidaló projektekre is.

3.1.3. *Kulturális örökségvédelem, műemlékvédelem.* A Fejlesztési Program keretében támogatás kapható köz- és magántulajdonban lévő épületek óvására, felújítására, régészeti lelőhelyek feltárására, hasznosítására.

3.2. Természeti környezet állapotának megóvása és gazdálkodás fenntarthatóságának javítása

Tolna megye nagy értéke a természet szépsége. A Fejlesztési Program célja, hogy a természeti környezet állapotát megóvja, adott esetben helyreállítsa, és megteremtse a fenntartható gazdálkodás feltételeit azokon a területeken, amelyen ipari vagy mezőgazdasági tevékenység folyik. E törekvések teszik lehetővé, hogy a természeti környezet szépségét a következő nemzedékek számára is megőrizzük.

3.2.1. *Központi finanszírozású támogatásokra való felkészülés.* A természeti környezet megőrzése és a fenntartható gazdálkodás, termelés területén jelentős központi forrás áll majd rendelkezésre, különös tekintettel a következő területekre: vízgazdálkodás (öntözés, árvíz- és belvízvédelem), természetvédelmi területek kezelése, természetbarát gazdálkodás, környezeti károk csökkentése és helyreállítása, klímaadaptáció. A Fejlesztési Program keretén belül ezen központi fejlesztési források felhasználására való felkészüléshez adható stratégiai és adminisztratív támogatás, valamint lehetőség van kiegészítő-áthidaló projektekre is.

3.3. Megújuló energiaforrások használatának ösztönzése és energiahatékonyság javítása

Az energiagazdálkodás központi kérdés egész Európában, mind környezeti, mind versenyképességi jelentősége miatt. A Fejlesztési Program törekvése, hogy Tolna megyében ösztönözze a megújuló energiaforrások használatát, valamint hogy javítsa az energiahatékonyságot mind a vállalkozások, mind a közintézmények, mind a lakosság esetében.

3.3.1. *Megújuló energiaforrások használatának ösztönzése.* A megújuló energiaforrások minél szélesebb körű használata fontos társadalmi cél, de emellett komoly üzleti lehetőség is. A megújuló energiaforrásokkal kapcsolatos projektek komoly központi támogatásra számíthatnak, így a Fejlesztési Program törekvése, hogy ezeket a projekteket felkarolja, felkészülésüket segítse. A felkészülésben való segítség jelenti a lehetőségek felmérését, stratégiai és adminisztratív támogatást, a megyei vállalkozások és projektek érdekeiért való lobbizást, továbbá a központi támogatásokat kiegészítő közvetlen pénzügyi támogatást.

3.3.2. Energiahatékonyság javítása a köz- és magánszférában. Az energiahatékonyság javítása fontos környezeti szempontból, de a hatékonyabb energiafelhasználásból adódó megtakarítás gazdálkodási szempontból is nagy jelentőségű. Az energiahatékonyság javítását célzó projektek komoly központi támogatásra számíthatnak, így a Fejlesztési Program törekvése, hogy ezeket a projekteket felkarolja, felkészülésüket segítse. A felkészülésben való segítség jelenti a lehetőségek felmérését, stratégiai és adminisztratív támogatást, a megyei projektek érdekeiért való lobbizást, továbbá a központi támogatásokat kiegészítő közvetlen pénzügyi támogatást.

A harmadik prioritás beavatkozásainak leírása, végrehajtása, finanszírozása és indikátorai

Programelem	Rövid leírás	Végrehajtás típusa	Kedvezményezettek köre
3. ÉLHETŐ ÉS FENNTARTHATÓ KÖRNYEZET MEGTEREMTÉSE			
3.1. Helyi közösségek és kultúra megerősítése			
3.1.1. Helyi kulturális kezdeményezések támogatása	Önkormányzatok, civil szerveződések, illetve ezek együttműködései kapnak forrást ahhoz, hogy kulturális és közösségi projekteket, kezdeményezéseket indítsanak, eseményeket szervezzenek. Speciális fókusz: lokálpatriotizmus erősítése, megyén kívül élő tolnaiak közösségének szervezése.	Verseny alapú konstrukció	Önkormányzatok, nonprofit szervezetek és azok együttműködései
3.1.2. Központi finanszírozású támogatásokra való felkészülés	Közüntézmények és civil szerveződések támogatása a központi finanszírozású kulturális és közösségépítő projekteken: stratégiai támogatás, adminisztratív támogatás, lobbizás, áthidaló-kiegészítő projektek.	Verseny alapú konstrukció	Önkormányzatok, nonprofit szervezetek, közintézmények és azok együttműködései
3.1.3. Kulturális örökségvédelem, műemlékvédelem	támogatás köz- és magántulajdonban lévő épületek óvására, felújítására, régészeti lelőhelyek feltárására, hasznosítására.	Konstrukció nevesített kedvezményezettekkel	Önkormányzatok, közintézmények, köztulajdonú szervezetek, magán-ingatlantulajdonosok
3.2. Természeti környezet állapotának megóvása és gazdálkodás fenntarthatóságának javítása			

Programelem	Rövid leírás	Végrehajtás típusa	Kedvezményezettek köre
3.2.1. Központi finanszírozású támogatásokra való felkészülés	Önkormányzatok, közintézmények, köztulajdonú szervezetek, vállalkozások támogatása a természetvédelemmel és a környezetileg fenntartható gazdálkodással kapcsolatos központi projektekben: stratégiai támogatás, adminisztratív támogatás, lobbizás, áthidaló-kiegészítő projektek. Speciális fókuszok: vízgazdálkodás (öntözés, árvíz- és belvízvédelem), természetvédelmi területek kezelése, természetbarát gazdálkodás, környezeti károk csökkentése és helyreállítása, klímaadaptáció.	Konstrukció nevesített kedvezményezettekkel	Önkormányzatok, közintézmények, köztulajdonú szervezetek
3.3. Megújuló energiaforrások használatának ösztönzése és energiahatékonyság javítása			
3.3.1. Megújuló energiaforrások használatának ösztönzése	Önkormányzatok, nonprofit szervezetek, vállalkozások és azok együttműködéseinek támogatása a központi megújulóenergia-projektekben: stratégiai támogatás, adminisztratív támogatás, lobbizás, áthidaló-kiegészítő projektek.	Verseny alapú konstrukció	Önkormányzatok, nonprofit szervezetek, vállalkozások és azok együttműködései
3.3.2. Energiahatékonyság javítása a köz- és magánszférában	Közintézmények, vállalkozások, magánszemélyek és társasházak támogatása az energiahatékonyság javítását célzó központi finanszírozású projektekben: stratégiai támogatás, adminisztratív támogatás, lobbizás, áthidaló-kiegészítő projektek. (A három kedvezményezetti csoport esetén érdemes külön konstrukciókat indítani.)	Verseny alapú konstrukció	Önkormányzatok, nonprofit szervezetek, vállalkozások és azok együttműködései, magánszemélyek, társasházak

Programelem	Kedvezményezettek várható száma	Egy projekt várható mérete	Finanszírozási szerkezet	Kimenet-indikátor	Eredmény/hatás indikátor	Intézkedés időzítése	Előkészítés időigénye
3. ÉLHETŐ ÉS FENNTARTHATÓ KÖRNYEZET MEGTEREMTÉSE							
3.1. Helyi közösségek és kultúra megerősítése							
3.1.1. Helyi kulturális kezdeményezések támogatása	2-20	1-100 millió	Egyedi	A tevékenységekbe bekapcsolódó emberek száma	A tevékenységek keretében rendszeres tevékenységet végző emberek száma	Egyenletes	Gyors
3.1.2. Központi finanszírozású támogatásokra való felkészülés	5-20	1-15 millió	Kapcsolódó	Az intézkedés révén elkészülő forrásigénylések, projektkezdeményezések száma	Az intézkedés révén a megyébe kerülő forrás, ezen forrásokból létrejövő kulturális, közösségi tevékenységekhez kapcsolódó emberek száma	Megalapozó	Időigényes
3.1.3. Kulturális örökségvédelem, műemlékvédelem	2-20	1-100 millió	Kapcsolódó	Az intézkedés révén elkészülő forrásigénylések, projektkezdeményezések száma	Az intézkedés révén feltárt, hasznosított, felújított emlékek látogatóinak száma	Egyenletes	Időigényes
3.2. Természeti környezet állapotának megóvása és gazdálkodás fenntarthatóságának javítása							
3.2.1. Központi finanszírozású támogatásokra való felkészülés	5-10	1-30 millió	Kapcsolódó	Az intézkedés révén elkészülő forrásigénylések, projektkezdeményezések száma	Az intézkedés révén a megyébe kerülő forrás	Megalapozó	Időigényes
3.3. Megújuló energiaforrások használatának ösztönzése és energiahatékonyság javítása							

Programelem	Kedvezményezettek várható száma	Egy projekt várható mérete	Finanszírozási szerkezet	Kimenet-indikátor	Eredmény/hatás indikátor	Intézkedés időzítése	Előkészítés időigénye
3.3.1. Megújuló energiaforrások használatának ösztönzése	2-20	1-50 millió	Kapcsolódó	Az intézkedés révén elkészülő forrásigénylések, projektkezdeményezések száma	Az intézkedés révén a megyébe kerülő forrás, az ebből megvalósuló beruházások által nyújtott energia mennyisége	Megalapozó	gyors
3.3.2. Energiahatékonyság javítása a köz- és magánszférában	2-20	1-50 millió	Kapcsolódó	Az intézkedés révén elkészülő forrásigénylések, projektkezdeményezések száma	Az intézkedés révén a megyébe kerülő forrás, az ebből megvalósuló beruházások által megtakarított energia mennyisége	Megalapozó	gyors

4. Negyedik prioritás: Köztevékenységek minőségének javítása

A Fejlesztési Program negyedik prioritása a Tolna megyei köztevékenységek javítását célozza. Ezen cél keretében a Fejlesztési Program egyfelől törekszik a közösségi tulajdonú és közösségi célú infrastruktúra állapotának javítására, másfelől pedig a közösségi szolgáltatások minőségének emelésére. Fontos keretfeltétele a köztevékenységek javítását célzó fejlesztéseknek, hogy az elmúlt években Magyarországon jelentősen átalakult a közigazgatás és a közszolgáltatás-szervezés rendszere, új intézmények jöttek létre. A korábban működő intézmények, különösen az önkormányzatok feladata pedig megváltozott – a korábban jelentős országos közszolgáltató feladatokat is ellátó önkormányzatok sokkal inkább a helyi élet szervezésére koncentrálnak az új szisztémában. Ezeket a változásokat számba kell venni a fejlesztési elképzelések kialakításakor: az önkormányzatok új helyzetéhez és feladataihoz alkalmazkodva kell kijelölni a fejlesztési irányokat.

A prioritás keretében négy területen tervez beavatkozást a Fejlesztési Program. Egyfelől a Fejlesztési Program törekvése a városok életminőségének javítása, ezzel párhuzamosan pedig a falvak életminőségének javítása is. Harmadik beavatkozási terület a Tolna megyei egészségügy minőségének javítása. A beavatkozások negyedik területe a központi finanszírozású infrastrukturális fejlesztési programokra való felkészülés.

4.1. Városok életminőségének javítása

A prioritás általános megfontolásaival összhangban állnak a Fejlesztési Program városokkal kapcsolatos törekvései: a városok életminőségének javítása jelenti egyfelől a városi infrastruktúra megújítását, másfelől pedig a városi önkormányzathoz tartozó közösségi szolgáltatások minőségének javítását.

4.1.1. Városi terek és infrastruktúra megújítása. A beavatkozási terület első elemének törekvése, hogy a városi terek és városi tulajdonú fizikai infrastruktúra (épületek, utak) megújuljon. Ez a megújulás egyfelől a város élhetősége miatt fontos (közterek, közintézmények állapota), másfelől pedig versenyképességi aspektusai is vannak (önkormányzati ingatlanfejlesztés). A Fejlesztési Program ezen eleme keretében a városi önkormányzatok jutnak forráshoz, hogy igényeik szerint megújítsák tereiket, ingatlanjaikat. Speciális fókusz: kerékpárbarát városok.

4.1.2. Szociális városrehabilitáció. A beavatkozási terület második eleme a városi szociális problémák enyhítését célzó rehabilitációs projektek. Ezen törekvés keretében a városi önkormányzatok fejlesztési forrásokat használhatnak fel, hogy igényeik szerint indítsanak szociális városrehabilitációs projekteket.

4.1.3. Önkormányzati feladatellátás minőségének javítása. A beavatkozási terület harmadik eleme az önkormányzati feladatellátás minőségének javítását célzó projektek. A városi önkormányzatok nagyon kiterjedt feladatkörrel rendelkeznek, a bölcsődék működtetésétől a temetők fenntartásáig. A programelem keretében a városi önkormányzatok saját igényeik, prioritásaik szerint jutnak fejlesztési forrásokhoz.

4.2. Falvak életminőségének javítása

4.2.1. Falvak életminőségének javítása. A falvak életminőségét célzó beavatkozási terület egyaránt célozza az infrastruktúra megújulását valamint a közösségi szolgáltatások minőségének javulását. A beavatkozási terület keretében egyaránt lehetőség van a falusi terek fejlesztésére, szociális rehabilitációs projektekre és az önkormányzati feladatellátás minőségének javítását célzó programokra.

A Fejlesztési Program a falvakkal kapcsolatos beavatkozási terület esetében nem kezeli külön ezeket az irányokat, mert a falvak sokfélesége és a falvak által kezelt projektek kis mérete ezt nem indokolja. Különösen fontos ebben az esetben is, hogy a beavatkozási terület keretében falusi önkormányzatok vagy társulásaik igényeinek megfelelően, az ő szempontjaik szerint kell a fejlesztési forrásokat felhasználni.

4.3. Tolna megyei egészségügy minőségének javítása

Az egészségüggyel kapcsolatos beavatkozások célja, hogy a Tolna megyében egészségügyi szolgáltatásokat igénybe vevők (azaz a gyógyulni vágyók) minél magasabb szakmai minőségben, minél jobban szervezettebben és minél humánusabban juthassanak ezekhez a szolgáltatásokhoz. Ezzel párhuzamosan szükség van betegségmegelőzésre, az egészséges életmód ösztönzésére.

Az egészségügy kapcsán különösen fontos keretfeltétel, hogy az egészségügyi ellátórendszer az elmúlt években állami kézbe került. Ennek megfelelően Fejlesztési Program keretében megfogalmazott, helyi és megyei egészségüggyel kapcsolatos beavatkozások elsősorban kiegészítő jellegűek lehetnek. Ezzel párhuzamosan a Fejlesztési Program törekvése, hogy a központi egészségügyi fejlesztések fogadására való felkészülésben segítse a megyei egészségügyi intézményeket.

4.3.1. Helyi egészségügyi projektek. A Fejlesztési Program keretében lehetőség van a helyi ellátórendszer kis összegű, de nagy hatékonyságú javítását célzó projektekre. Ez lehet a háziorvosi ellátás informatikai hátterének javítása, gyerekbarátabb ellátóhelyek kialakítása, egyedi ellátási szolgáltatások fejlesztése, de valamilyen prevenciós program

vagy a megüresedett háziorvosi állások problémájának kezelése is. Minden esetben a helyi közösség igényeinek megfelelően kell kialakítani a helyi egészségprojekt-csomagot.

4.3.2. Országosan finanszírozott egészségfejlesztési projektek előkészítése. Az állami fenntartású egészségügyi rendszer fejlesztésére várhatóan jelentős forrás lesz elkülönítve a humán erőforrás-fejlesztési programból. A Fejlesztési Program törekvése, hogy támogassa a megyei ellátórendszert a források fogadására való felkészülésben, illetve ezzel párhuzamosan az azért való lobbizás, hogy a megyei ellátórendszer minél több forrást kapjon. Ezeken a törekvéseken belül fontos aspektus, hogy az egészségfejlesztésnek vannak gazdasági, versenyképességi leágazásai is (pl. egészségturizmus), s az ezekkel kapcsolatos projektek előkészítése kiemelt jelentőségű.

4.4. Központi finanszírozású infrastrukturális fejlesztések előkészítése

4.4.1. Beruházások előkészítése. A fejlesztéspolitika rendszerében az infrastrukturális fejlesztések központi kezelésű projektek keretében fognak zajlani. A Fejlesztési Program törekvése ezzel összefüggésben az, hogy elérje: Tolna megyébe minél több és minél jobban hasznosuló infrastrukturális fejlesztési forrás érkezzon. Az infrastrukturális fejlesztések a következő ágazatokra koncentrálnak: közlekedési infrastruktúra, szennyvíz, ivóvíz, hulladékkezelés.

A fejlesztések előkészítésének három elemét fontos kiemelni: egyfelől, fontos az igények felmérése és az egyes konkrét fejlesztési elképzelések kialakítása, másfelől fel kell tárni a fejlesztések kapcsolódásait vagy egymásra épülésének lehetőségét, hogy minél nagyobb hasznot jelentsenek a fejlesztések, harmadsorban pedig meg kell szervezni a források megyébe érkezéséért folytatott lobbitevékenységet.

A negyedik prioritás beavatkozásainak leírása, végrehajtása, finanszírozása és indikátorai

Programelem	Rövid leírás	Végrehajtás típusa	Kedvezményezettek köre
4. KÖZTEVÉKENYSÉGEK MINŐSÉGÉNEK JAVÍTÁSA			
4.1. Városok életminőségének javítása			
4.1.1. Városi terek fejlesztése	Városi önkormányzatok kapnak forrást ahhoz, hogy ingatlanjaikat és köztereiket igényeik szerint fejlesszék. Speciális fókusz: kerékpárbarát városok.	Konstrukció nevesített kedvezményezettekkel	önkormányzatok
4.1.2. Városi terek szociális rehabilitációja	Városi önkormányzatok kapnak forrást ahhoz, hogy szociálisan hátrányos helyzetű városrészeit fejlesszék.	Konstrukció nevesített kedvezményezettekkel	önkormányzatok
4.1.3. Önkormányzati feladatellátás minőségének javítása	Városi önkormányzatok kapnak forrást ahhoz, hogy feladataikat minél magasabb minőségben, minél kisebb költséggel láthassák el: fizikai környezet javítása, épületek és infrastruktúra korszerűsítése, tárgyi eszközök vásárlása, szolgáltatások színvonalának emelése.	Konstrukció nevesített kedvezményezettekkel	önkormányzatok
4.2. Falvak életminőségének javítása			
4.2.1. Falvak életminőségének javítása	Falusi önkormányzatok kapnak forrást ahhoz, hogy tereiket, ingatlanjaikat és feladataik ellátásához szükséges infrastruktúrájukat igényeik szerint fejlesszék.	Konstrukció nevesített kedvezményezettekkel	önkormányzatok illetve ezek társulásai

Programelem	Rövid leírás	Végrehajtás típusa	Kedvezményezettek köre
4.3. Tolna megyei egészségügy minőségének javítása			
4.3.1. Helyi egészségügyi projektek	Önkormányzatok, önkormányzatok koalíciói vagy civil szerveződések kapnak forrást a helyi ellátórendszer kis összegű, de nagy hatékonyságú javítását célzó projektekre. Speciális fókuszok: háziiorvosi ellátás informatikai hátterének javítása, gyerekbarátabb ellátóhelyek kialakítása, prevenciós programok, lelki egészség, betöltetlen háziiorvosi állások problémája.	Konstrukció nevesített kedvezményezettekkel	önkormányzatok illetve ezek társulásai, civil szervezetek
4.3.2. Országosan finanszírozott egészségfejlesztési projektek előkészítése	Egészségügyi és szociális intézmények támogatása központi források fogadására: stratégiai támogatás, adminisztratív támogatás, lobbizás, áthidaló-kiegészítő projektek.	Konstrukció nevesített kedvezményezettekkel	önkormányzatok illetve ezek társulásai
4.4. Központi finanszírozású infrastrukturális beruházások előkészítése			
4.4.1. Beruházások előkészítése	Önkormányzatok, önkormányzatok koalíciói vagy köztulajdonú szervezetek támogatása a központi finanszírozású infrastrukturális fejlesztések előkészítésében: stratégiai támogatás, adminisztratív támogatás, lobbizás, áthidaló-kiegészítő projektek. Fókuszok: közlekedés, hulladékkezelés, szennyvíz, ivóvíz.	Konstrukció nevesített kedvezményezettekkel	önkormányzatok illetve ezek társulásai

Programelem	Kedvezményezettek várható száma	Egy projekt várható mérete	Finanszírozási szerkezet	Kimenet-indikátor	Eredmény/hatás indikátor	Intézkedés időzítése	Előkészítés időigénye
4. KÖZTEVÉKENYSÉGEK MINŐSÉGÉNEK JAVÍTÁSA							
4.1. Városok életminőségének javítása							
4.1.1. Városi terek fejlesztése	3-10	25-1000 millió	Egyedi	A rehabilitációs tevékenységek keretében megvalósuló fejlesztések összértéke	A megújuló közterületek nagysága, a megújuló épületek száma, hasznos alapterülete	Egyenletes	Gyors
4.1.2. Városi terek szociális rehabilitációja	3-10	25-500 millió	Egyedi	A rehabilitációs tevékenységek keretében megvalósuló fejlesztések összértéke	Azon emberek száma, akik életkörülményeit szociális rehabilitáció kis mértékben/érzékelhetően /jelentősen javítja.	Egyenletes	Gyors
4.1.3. Önkormányzati feladatellátás minőségének javítása	6-30	5-250 millió	Egyedi	Az intézkedés keretében megvalósuló fejlesztések összértéke	Azon emberek száma, akik életkörülményeit az önkormányzati feladatellátás minőségének javítása kis mértékben/érzékelhetően javítja. Az éves működési kiadások csökkenése a beavatkozások következtében.	Egyenletes	Gyors

Programelem	Kedvezményezettek várható száma	Egy projekt várható mérete	Finanszírozási szerkezet	Kimenet-indikátor	Eredmény/hatás indikátor	Intézkedés időzítése	Előkészítés időigénye
4.2. Falvak életminőségének javítása	30-180	5-50 millió	Egyedi	Az intézkedés keretében megvalósuló fejlesztések összértéke	Azon emberek száma, akik életkörülményeit az önkormányzati feladatellátás minőségének javítása kis mértékben/érzékeltetően javítja. Az éves működési kiadások csökkenése a beavatkozások következtében.	egyenletes	Gyors
4.3. Tolna megyeiek egészségügy minőségének javítása							
4.3.1. Helyi egészségügyi projektek	10-25	5-100 millió	Egyedi	Az intézkedés keretében létrejövő, új vagy jobb minőségű szolgáltatások száma, a megvalósuló fejlesztések összértéke	A fejlesztések által létrehozott új vagy jobb minőségű szolgáltatás által kiszolgált lakosság mérete	Egyenletes	Gyors
4.3.2. Országosan finanszírozott egészségfejlesztési projektek előkészítése	6-20	1-50 millió	Kapcsolódó	Az intézkedés révén elkészülő forrásigénylések, projektkezdeményezések száma	Az intézkedés révén a megyébe kerülő forrás; az intézkedés révén a megyében megvalósuló egészségfejlesztési projektek száma	Megalapozó	Időigényes
4.4. Központi finanszírozású infrastrukturális beruházások előkészítése							

Programelem	Kedvezményezettek várható száma	Egy projekt várható mérete	Finanszírozási szerkezet	Kimenet-indikátor	Eredmény/hatás indikátor	Intézkedés időzítése	Előkészítés időigénye
4.4.1. Beruházások előkészítése	6-30	2-50 millió	kapcsolódó	Az intézkedés révén elkészülő forrásigénylések, projektkezdeményezések száma	Az intézkedés révén a megyébe kerülő forrás; Az intézkedés eredményeként megvalósuló infrastrukturális fejlesztések száma	Megalapozó	Időigényes

5. Ötödik prioritás: Fejlesztések hasznos és hatékony intézményrendszerének kialakítása

A Fejlesztési Program sikerének záloga, hogy létrejöjjön az a fejlesztési intézményrendszer, amely a helyi igényeknek megfelelően, életszerűen és szakszerűen szervezi a megyei fejlesztéseket. A prioritás három beavatkozási területből áll, ezek a következők: Fejlesztési Programiroda felállítása és működtetése, a megyei fejlesztési központok létrejöttének ösztönzése, fejlesztésekben aktívan résztvevők közösségének építése.

5.1. Fejlesztési Programiroda felállítása és működtetése

A Fejlesztési Programiroda a Fejlesztési Program végrehajtásának munkaszervezete. Sikeres működéséhez a működési feltételek megteremtésére, a munkatársak felkészítésére, a működési rend kialakítására, a munka- és partnerkapcsolatok kiépítésére van szükség. A Programiroda támogatja a Megyei Közgyűlés Fejlesztési Programmal kapcsolatos tevékenységét, ellátja a megyei forrásokból finanszírozott konstrukciók menedzsmentjét és fejlesztési projekteket menedzsel.

5.2. Megyei fejlesztési központok létrejöttének ösztönzése

A fejlesztési központok a fejlesztési források megszerzését és felhasználását koordináló szervezetek. Vállalkozások, települések, nonprofit szervezetek együttműködésének rendszerét építik ki, agilis és szakszerű működéssel biztosítják a fejlesztési tevékenységek előkészítését, a források megszerzését, felhasználásuk adminisztrálását és menedzsmentjét. Tolna megye akkor lesz sikeres a forrásokért folytatott versenyben, illetve a megszerzett források felhasználásában, ha több fejlesztési központ együttműködve tevékenykedik a megyében.

A beavatkozási terület keretében a Programiroda támogatja az ilyen központok megerősödését segítő, események, platformok kialakításával tevékenységek (a kiépítésükhöz szükséges ismeretek átadása, a megyei fejlesztési szereplők tapasztalatcseréje és együttműködése).

5.3. Fejlesztésekben aktívan résztvevők közösségének építése

A Fejlesztési Program a megyei fejlesztésekben érintett szereplők motivációjának, felkészültségének, együttműködési készségének erejére épülve valósulhat meg. Ennek

érdekében a beavatkozási terület keretében a Programiroda szervez az érintettek széles körének kommunikációját, együttműködését szolgáló tevékenységeket, eseményeket, platformokat.

6. Kiemelt jelentőségű projektek

A prioritások és beavatkozási területek által meghatározott fejlesztési törekvések mellett a Fejlesztési Program kiemelt jelentőségű projekteket határoz meg. Ezek a kiemelt jelentőségű projektek olyan fejlesztési történetek, amelyeket az elképzelések pontos kialakításának megkezdésétől a szervezési, végrehajtási feladatokig egyben szükséges kezelni. A Fejlesztési Program öt a megye szempontjából kulcsfontosságú, a Fejlesztési Program zászlóshajójaként szolgáló kiemelt jelentőségű projektet határoz meg. Ezzel párhuzamosan célszerű a megye egyes térségeinek igényeihez, sajátosságaihoz illeszkedő térségi kiemelt jelentőségű projektet megfogalmazni.

A kiemelt jelentőségű projektek és a prioritások közötti kapcsolatot a III. melléklet mutatja be.

6.1. Sió revitalizációja

A Sió revitalizációja, turisztikai és gazdasági hasznosítása komoly eredményekkel kecsegtető fejlesztési történet. A kiemelt projekt négy elemből áll össze: a Sió revitalizációjával kapcsolatos vízügyi, infrastruktúrafejlesztési és gazdaságfejlesztési stratégia és cselekvési terv elkészítése, az érintettekkel való konzultációsorozat szervezése, a projekt országos finanszírozásának előkészítése, a megvalósításhoz csatlakozó önkormányzatok, vállalkozások és nonprofit szervezetek munkájának összefogása, támogatása. A projekt keretében meg kell vizsgálni a Kapos folyóvölgy rendezéséhez való kapcsolódásokat is.

A csatornameder rendezése, a mezőgazdasági vízhasználat lehetőségeinek bővítése, a vízi, kerékpáros és falusi turizmus fejlesztése és az ezeket támogató szolgáltatások, termékek körének kiépítése egyszerre segíti a megye szegényebb vidékeinek felemelkedését és a megye identitásának, imázsának erősítését.

6.2. Paksi Atomerőmű bővítésére való felkészülés

A Paksi Atomerőmű bővítése az ország legnagyobb beruházása lesz, ez kiemelkedően nagy lehetőség a megye számára. A projekt keretében sor kerül a felkészülésről szóló stratégia és cselekvési terv megalkotására, melynek része az építkezéshez szükséges infrastruktúra-, közszolgáltatás- és képzésfejlesztés tervezése, a helyi vállalkozások szerepvállalásának erősítése, az építkezés nyújtotta lehetőségek hosszú távú kiaknázásának elősegítése. A projekt további feladata a fejlesztések országos

finanszírozásának előkészítése, a megvalósításhoz csatlakozó önkormányzatok, vállalkozások és nonprofit szervezetek munkájának összefogása, támogatása.

A beruházásban és üzemeltetésben részt vevő vállalkozások, az érintett önkormányzatok és kormányzati szervek együttműködésében megvalósuló, az országos fejlesztések között is kiemelkedő projekt kialakítására van szükség. Egyszerre van szükség a beruházáshoz szükséges fejlesztések megvalósítására, illetve azok hosszú távú kihasználhatóságának megalapozására.

6.3. Tolna megyei turizmus fejlesztése

A megyei turizmus fejlesztését célzó, kiemelt jelentőségű projekt a megye természeti és kulturális értékeire épít. Többek között a szekszárdi borra, a Gemenci és Gyulaji erdőkre, a termálvízkinszre, a Dunára, a megye váaira, pincesoraira, hagyományaira, bicikliútjaira, dombjaira, tavaira. A projekt keretében szükséges megalkotni azt a stratégiát és cselekvési tervet, amely számba veszi a szálláshely- és attrakciófejlesztési lehetőségeket, a közös marketingtevékenységben rejlő potenciált. A projekt további feladata a fejlesztések országos finanszírozásának előkészítése, a megvalósításhoz csatlakozó önkormányzatok, vállalkozások és nonprofit szervezetek munkájának összefogása, támogatása.

Komoly tömegeket vonzó attrakciók híján a természetközelség, az egészség, a nyugodt aktív pihenés lehetőségére épülő szolgáltatás- és imázsfejlesztés, illetve az összehangolt termékpaletta és marketing teremtheti meg a megye otthonosságában és szépségében rejlő idegenforgalmi potenciál kihasználását. Fókuszba emelendő az ökoturizmus, rekreációs turizmus, borturizmus, vadászturizmus, kerékpáros turizmus.

6.4. Helyi termékek piacra jutásának támogatása

A megye gazdag helyi termékekben, ezek jelenleg egyedi és szűk körben ismert utakon érik el a fogyasztókat. Sok esetben szervezési kapacitás és a szükséges technológia híján nem tudják kihasználni a természeti adottságok és a piaci igények nyújtotta lehetőséget. A helyi termékek nemcsak munkahelyet és jövedelmet teremtenek, hanem erősítik a helyi identitást, segítik kielégíteni a környék és az ország biogazdálkodásból származó termékek és sokszínű minőségi termékpaletta iránti növekvő igényét.

A helyi termékek piacra jutását támogató kiemelt projekt első eleme stratégia és cselekvési terv megalkotása, amelynek legfontosabb részei: helyi termékek felmérése, lehetőségek feltárása, minőségrendszer kialakítása, közös marketingtevékenység. A projekt további feladata a fejlesztések országos finanszírozásának előkészítése, a

megvalósításhoz csatlakozó önkormányzatok, vállalkozások és nonprofit szervezetek munkájának összefogása, támogatása.

6.5. Megyei gazdaságfejlesztési társulás létrehozása

A megyei gazdaságfejlesztési társulás létrehozása a Fejlesztési Program egyik kiemelt eleme. A gazdaságfejlesztési társulás fejlesztési központ: a megyei önkormányzat, a vállalkozások és a fejlesztésekben érintett szakértők összetett, komoly eredmények elérésére lehetőséget adó, fejlesztési történeteket gondozó stratégiai együttműködése. A társulás feladata a kiemelt projektcsoomagok irányítása, megyei tőkealap szervezése és kezelése, fejlesztési együttműködések generálása és működtetése.

6.6. Térségi kiemelt jelentőségű projektek

A Fejlesztési Program keretében a Tolna megyei kistérségek is kialakíthatnak saját, kiemelt jelentőségű projekteket, fejlesztési történeteket. Ezek megfogalmazása a térségek feladata, tervezésükhöz, megvalósításukhoz a megyei fejlesztési intézményrendszer segítséget nyújt.

A kiemelt jelentőségű projektek leírása, végrehajtása, finanszírozása és indikátorai

Programelem	Rövid leírás	Végrehajtás típusa	Kedvezményezettek köre
6. KIEMELT JELENTŐSÉGŰ PROJEKTEK			
6.1. Sió revitalizációja	Sió revitalizációjával kapcsolatos vízügyi, infrastruktúra- és gazdaságfejlesztési stratégia és cselekvési terv megalkotása, konzultációsorozat szervezése. A projekt országos finanszírozásának előkészítése. A megvalósításhoz csatlakozó önkormányzatok, vállalkozások és nonprofit szervezetek munkájának összefogása, támogatása	Konstrukció nevesített kedvezményezettekkel	Megyei Gazdaságfejlesztési Társulás
6.2. Paksi Atomerőmű bővítésére való felkészülés	A bővítésre való felkészülésről szóló stratégia és cselekvési terv megalkotása, melynek része az építkezéshez szükséges infrastruktúra-, közszolgáltatás- és képzésfejlesztés tervezése, a helyi vállalkozások szerepvállalásának erősítése, az építkezés nyújtotta lehetőségek hosszú távú kiaknázásának elősegítése. A projekt feladata a fejlesztések országos finanszírozásának előkészítése, a megvalósításhoz csatlakozó önkormányzatok, vállalkozások és nonprofit szervezetek munkájának összefogása, támogatása.	Konstrukció nevesített kedvezményezettekkel	Az atomerőmű építésében és működtetésében, az építésben és az azt kiszolgáló tevékenységekben érintett vállalkozások, önkormányzatok, közintézmények és kormányzati szervek
6.3. Megyei turizmus fejlesztése	Turizmusfejlesztési stratégia és cselekvési terv megalkotása, a megvalósításhoz csatlakozó önkormányzatok, vállalkozások és nonprofit szervezetek munkájának összefogása, támogatása	Konstrukció nevesített kedvezményezettekkel	Megyei Gazdaságfejlesztési Társulás

Programelem	Rövid leírás	Végrehajtás típusa	Kedvezményezettek köre
6.4. Helyi termékek piacra jutása	Helyi termékek piacra jutását támogató stratégia és cselekvési terv megalkotása, amelynek részei: helyi termékek felmérése, lehetőségek feltárása, minőségrendszer kialakítása, közös marketingtevékenység. A megvalósításhoz csatlakozó önkormányzatok, vállalkozások és nonprofit szervezetek munkájának összefogása, támogatása	Konstrukció nevesített kedvezményezettekkel	Megyei Gazdaságfejlesztési Társulás
6.5. Megyei Gazdaságfejlesztési Társulás létrehozása	Megyei gazdaságfejlesztési társulás létrehozása kiemelt fejlesztési központként. Feladata kiemelt projektcsomagok irányítása, megyei tőkealap szervezése és kezelése, fejlesztési együttműködések generálása.	Konstrukció nevesített kedvezményezettekkel	Programiroda, a megye fejlesztésében komoly szerepet játszó vállalkozások, nonprofit szervezetek, gazdaságszervező és gazdaságelemző szervezetek együttműködése

Programelem	Kedvezményezettek várható száma	Egy projekt várható mérete	Finanszírozási szerkezet	Kimenet-indikátor	Eredmény/hatás indikátor	Intézkedés időzítése	Előkészítés időigénye
6. KIEMELT JELENTŐSÉGŰ PROJEKTEK							
6.1. Sió revitalizációja	1	100-1500 millió	Kapcsolódó	A projekt keretében előkészített beruházások volumene	A projekt keretében megvalósuló beruházások volumene, a projekthez kapcsolódó vállalkozások fejlesztéseinek volumene	Megalapozó	Időigényes
6.2. Paksi Atomerőmű bővítésére való felkészülés	1-5	50-1000 millió	Kapcsolódó	A projekt keretében előkészített beruházások volumene	A projekt keretében megvalósuló beruházások volumene	Megalapozó	Időigényes
6.3. Megyei turizmus fejlesztése	1	50-1000 millió	Kapcsolódó	A projekt keretében definiált fejlesztési csomagok száma, a kapcsolódó vállalkozások, önkormányzatok száma	A projekt keretében megvalósuló beruházások volumene, a projekthez kapcsolódó vállalkozások fejlesztéseinek volumene	Megalapozó	Időigényes
6.4. Helyi termékek piacra jutása	1	20-500 millió	Kapcsolódó	A projekt keretében definiált fejlesztési csomagok száma, a kapcsolódó vállalkozások, önkormányzatok száma	A projekt keretében megvalósuló beruházások volumene, a projekthez kapcsolódó vállalkozások fejlesztéseinek volumene	Megalapozó	Időigényes
6.5. Megyei Gazdaságfejlesztési Társulás létrehozása	1	20-200 millió	Kapcsolódó	A társulás által generált, menedzselt projektek száma	A társulás által generált, menedzselt projektek száma, a projektek által bevont források összege, a társulás tevékenységeiben aktívan részt vevő szerveződések száma	Megalapozó	Időigényes

I. melléklet: A megyei fejlesztések járási dimenzióiról

Bonyhádi járás

- **Nagyszámú nemzetiségi jelenlét:** nagyszámú német és székely lakos
- **Kulturális sokszínűség:** egész évben rendezvények, fesztiválok
- **Mezőgazdaság:** jó adottságú földterületek, intenzív gyümölcstermesztés és feldolgozás
- **Bonyhád központi szerepe:** széleskörű szolgáltatások, jelentős ipari hagyományok, fejlődő ipari park
- **Nagymányok:** a volt bányászváros ma a szén vegyipari hasznosítására helyezi a hangsúlyt
- **Kelet-Mecsek északi kapuja:** jelentős, egyelőre ki nem aknázott turisztikai potenciál

A járás számokban

Mutató	Bonyhádi járás			
Települések száma (község/nagyközség/város) – megyei részarány	25 (23/0/2)		22,9%	
Terület (km ²) – megyei részarány	476,78		12,9%	
	2001		2011	
Lakónépesség – megyei részarány	31 567	13,8%	31 567	13,7%
Foglalkoztatottak száma – megyei részarány	12 156	13,8%	11 685	13,4%
Munkanélküliek száma – megyei részarány	1202	11,4%	1 371	12%
Térségi Gazdasági Erő, millió Ft – megyei részarány	30 277	10,3%	49 584	10,2%
Városlakó népesség aránya (%) – megyei átlag %-a	48,9	87,9%	50,6	90,1%
Ezer főre jutó társas vállalkozások száma – megyei átlag %-a	20,5	79,3%	30,3	88,5%

A járás előzetes fejlesztési elképzelései

- Geotermikus energiához köthető fejlesztések
- Telephelyfejlesztések
- Váraljai turisztikai komplexum, a „dél-dunántúli Szilvásvár” megteremtése
- Szálloda a termálfürdő mellé
- Nagymányoki Banyatelep – a városrész rekonstrukciója
- Selyemhernyó-tenyésztés Tolna megyei hagyományainak újraindítása

Dombóvári járás

- **Dombóvár városa:** Szekszárd és Paks után a megye harmadik legnagyobb városa
- **Jó elhelyezkedés:** közel Kaposvárhoz és Pécshez, villamosított vasútvonal
- **Kaposszekcső:** térségi szempontból jelentős ipari park
- **Gyógyturizmus:** Gunaras Gyógyfürdő, közelmúltban épült négycsillagos szálloda
- **Mezőgazdaság:** a legjellemzőbb tevékenység, kitörési pont lehet a feldolgozóipar

A járás számokban

Mutató				
Települések száma (község/nagyközség/város) – megyei részarány	16 (15/0/1)		14,7%	
Terület (km ²) – megyei részarány	509,02		13,7%	
	2001		2011	
Lakónépesség – megyei részarány	35 487	14,2%	32 331	14%
Foglalkoztatottak száma – megyei részarány	12 031	13,7%	11 511	13,2%
Munkanélküliek száma – megyei részarány	1 534	14,5%	1 739	15,3%
Térségi Gazdasági Erő, millió Ft – megyei részarány	35 657	12,1%	53 285	10,9%
Városlakó népesség aránya (%) – megyei átlag %-a	58,46	105,6%	58,8	104,7%
Ezer főre jutó társas vállalkozások száma – megyei átlag %-a	20,1	77,9%	27,1	88,5%

A járás előzetes fejlesztési elképzelései

- Kakasdombi program – a városrész és a Korona Szálló újjáélesztése
- Esterházy-park Program – közigazgatási, kulturális, szociális, turisztikai és közösségi tér kialakítása
- Rehabilitációs és Integrációs Központ Csikótöttösön
- Foglalkoztatási Program

Paksi járás

- **Legfejlettebb járás** Szekszárd mellett: az Atomerőmű és fejlett ipari park
- **Paksi Atomerőmű** a járás múltja, jelene és jövője: fejlesztési támogatások, számottevő K+F+I
- **Változatos közlekedési infrastruktúra:** dunai kikötő, vasút és autópálya, dunaföldvári dunahíd
- **Kultúra és sport:** Gastroblues Fesztivál, jelentős sportcsapatok, dunaföldvári vár
- **Örökségvédelem:** a járás területén áthalad a Ripa Pannonica, az ókori római limes

A járás számokban

Mutató	Paksi járás			
Települések száma (község/nagyközség/város) – megyei részarány	15 (12/1/2)		13,8%	
Terület (km ²) – megyei részarány	836		22,6%	
	2001		2011	
Lakónépesség – megyei részarány	52 725	21,1%	49 433	21,5%
Foglalkoztatottak száma – megyei részarány	19 381	22%	20 195	23,1%
Munkanélküliek száma – megyei részarány	2 242	21,3%	2 285	20,1%
Térségi Gazdasági Erő, millió Ft – megyei részarány	93 076	31,6%	170 568	35%
Városlakó népesség aránya (%)– megyei átlag %-a	56,9	102,3%	56,9	101,4%
Ezer főre jutó társas vállalkozások száma – megyei átlag %-a	23,4	90,5%	32,4	94,5%

A járás előzetes fejlesztési elképzelései

- Turizmusfejlesztés
- Ipari parkok fejlesztése és barnamezős rehabilitáció
- Közlekedésfejlesztés
- Megújuló energia
- közösségi humán szolgáltatások fejlesztése

Szekszárdi járás

- **Leginkább prosperáló járás** Paks mellett: legnagyobb vállalkozások, nemzetközi cégek leányvállalatai
- **Szekszárd központi helyzete:** erős hatás a kisebb településekre (foglalkoztatás, szolgáltatások)
- **Úthálózat:** központi szerepben az M6-os autópálya, a jövőben pedig az M9-es gyorsforgalmi út
- **Jelentős igazgatási és közszolgáltatási központ:** megyeszékhelyként a közigazgatás, közszolgáltatások (egészségügy, oktatás) centruma
- **Több lábon álló gazdaság:** jelentős élelmiszeripar, feldolgozóipar, agrárium és ahhoz kapcsolódó magas hozzáadott értékű szolgáltatások
- **Borvidék:** prosperáló borászatok, jelentős turisztikai potenciál a borászatokban és a szüreti fesztiválban
- **Gemenci-erdő:** a megye büszkesége, turisztikai és vadászati forgalom

A járás számokban

Mutató	Szekszárdi járás			
Települések száma (község/nagyközség/város) – megyei részarány	17 (14/1/1)		15,6%	
Terület (km ²) – megyei részarány	656,19		17,7%	
	2001		2011	
Lakónépesség – megyei részarány	64 234	25,7%	60 122	26,1%
Foglalkoztatottak száma – megyei részarány	24 454	27,8%	24 096	27,6%
Munkanélküliek száma – megyei részarány	2 565	24,3%	2 919	25,6%
Térségi Gazdasági Erő, millió Ft – megyei részarány	84 847	28,8%	127 322	26,2%
Városlakó népesség aránya (%)– megyei átlag %-a	67,2	122%	67,6	122,1%
Ezer főre jutó társas vállalkozások száma – megyei átlag %-a	42	162,6%	49,2	143,7%

A járás előzetes fejlesztési elképzelései

- Sió-csatorna rehabilitációja
- Térséget átfogó kerékpárút építése
- Térség vízrendezése
- Gazdaságfejlesztés (ipari park, turizmus)
- Településműködés fejlesztése (közlekedés, tömegközlekedés, közművek, szociális ellátás)

Tamási járás

- **Leghátrányosabb helyzetű járás:** alacsony gazdasági erő, magas munkanélküliség
- **Elaprózott településszerkezet:** korlátozott központi húzó hatás, mikrotérési centrumok jellemzőek
- **Tamási kiemelt szerepe:** jelentős, fejlődési potenciállal rendelkező ipari tevékenységek a városban
- **Kitörési lehetőségek:** mezőgazdaság, egészségipar, megújuló energiák alkalmazása, turizmus
- **Természetvédelmi jelentőség:** világhírű dämavadállomány a gyulai erdő és vadrezervátumban

A járás számokban

Mutató	Tamási járás			
Települések száma (község/nagyközség/város) – megyei részarány	32 (27/2/3)		29,4%	
Terület (km ²) – megyei részarány	1019,93		27,5%	
	2001		2011	
Lakónépesség – megyei részarány	43 066	17,2%	38 705	16,8%
Foglalkoztatottak száma – megyei részarány	13 237	15,1%	13 033	14,9%
Munkanélküliek száma – megyei részarány	2 099	19,9%	2 164	19%
Térségi Gazdasági Erő, millió Ft – megyei részarány	31 693	10,8%	54 292	11,2%
Városlakó népesség aránya (%) – megyei átlag %-a	36,9	66,4%	37,4	66,5%
Ezer főre jutó társas vállalkozások száma – megyei átlag %-a	15,6	60,4%	25,7	75,1%

A járás előzetes fejlesztési elképzelései

- Pincehelyi Szent Orsolya Kórház fejlesztése
- Felvásárlói hálózat és pontok kiépítése Tamási járásban
- Olcsóbb, megújuló energia (nap-, geotermikus energia, biogáz)
- Termál-, természeti és egészségturizmus
- Óvodafejlesztések (Iregszemcse, Fürged, Diósberény)
- Reneszánsz tematikájú turisztikai fejlesztések Ozorán és Simontornyán
- Helyi elektromos közlekedés kialakítása Tamásiban

Tolnai járás

- **Legkisebb járás:** települései a Duna-holtágak partján
- **Tolna városa:** nagy fejlődés a közelmúltban mind városképben, mind gazdaságilag
- **Fadd-Dombori:** az üdülőtelep és a holtág a járás turisztikai paradicsoma
- **Duna-holtág:** számos további kiaknázatlan gazdasági és turisztikai lehetőség
- **Úthálózat:** központi szerepben az M6-os autópálya, a jövőben pedig az M9-es gyorsforgalmi

A járás számokban

Mutató	Tolnai járás			
Települések száma (község/nagyközség/város) – megyei részarány	4 (2/1/1)		3,7%	
Terület (km ²) – megyei részarány	205,24		5,5%	
	2001		2011	
Lakónépesség – megyei részarány	19 661	7,9%	18 203	7,9%
Foglalkoztatottak száma – megyei részarány	6 649	7,6%	6 753	7,7%
Munkanélküliek száma – megyei részarány	901	8,5%	913	8%
Térségi Gazdasági Erő, millió Ft – megyei részarány	18 730	6,4%	31 664	6,5%
Városlakó népesség aránya (%) – megyei átlag %-a	61,6	110,8%	61,12	108,8%
Ezer főre jutó társas vállalkozások száma – megyei átlag %-a	21,7	84,1%	27,6	80,6%

A járás előzetes fejlesztési elképzelései

- Vízközpontú turisztikai fejlesztések
- Holtág rehabilitációja
- Kerékpárút fejlesztése
- Sió-csatorna turisztikai fejlesztése
- Ipari terület kialakítása Tolna járásban
- Helyi mezőgazdasági feldolgozóipar fejlesztése

II. melléklet: Fejlesztési célok és beavatkozási prioritások koherenciavizsgálata

Az alábbiakban bemutatjuk a Program céljainak összekapcsolódását a Tolna Megyei Területfejlesztési Koncepció céljaival, majd a Program céljai és beavatkozási prioritásai közötti kapcsolat vizsgálatát végezzük el. Bemutatjuk továbbá a Program beruházási prioritásainak illeszkedését az EU tematikus célkitűzéseire.

A Konceptió céljai

A megye gazdasági potenciáljának növelése, a vállalkozói aktivitás erősítése

- Új K+F+I és logisztikai központok kialakítása vállalkozói együttműködések létrehozásával iparáganként, termékpályánként
- Piacképes, hagyományosan jelenlévő ipari ágazatok fejlesztése, valamint a kiemelten magas kézimunka igényű, elsősorban könnyűipari tevékenységek (gépgyártás, fémfeldolgozás élelmiszeripar, textil- és bőripar,)
- A megye természeti erőforrásainak, táji és természeti értékeinek és épített környezetének szélesebb körű megismertetése, potenciáljának javítása és tematikus összekapcsolása
- Vállalkozások versenyképességének erősítése

Társadalmi megújulás

- Oktatásfejlesztés, hátrányos helyzetű csoportok munkaerő-piaci esélyeinek javítása
- A kedvezőtlen demográfiai folyamatok (negatív) hatásainak mérséklése
- Települési infrastruktúra és közszolgáltatások fejlesztése

A vidékies térségek gazdasági szerepvállalásának megerősítése és vonzó vidéki életteremtése

- Mezőgazdasági alapanyagokra épülő nagy hozzáadott értékű termék előállítás, feldolgozás, piaci értékesítés és agrármarketing tevékenység termelői együttműködéssel
- Vidéki életminőség javítása és a rurális térség népességmegtartó képességének elősegítése.

A Program céljai

Átfogó cél

- A megye népességmegtartó képessége a társadalom minden szegmensében javul

Specifikus célok

- 1. Gazdaság – Növekvő jövedelem, foglalkoztatás
- 2. Fenntarthatóság – Élhető környezet
- 3. Köztevékenységek – Javuló közviszonyok
- 4. Fejlesztések hasznos és hatékony intézményrendszerének kialakítása

A Program prioritásai

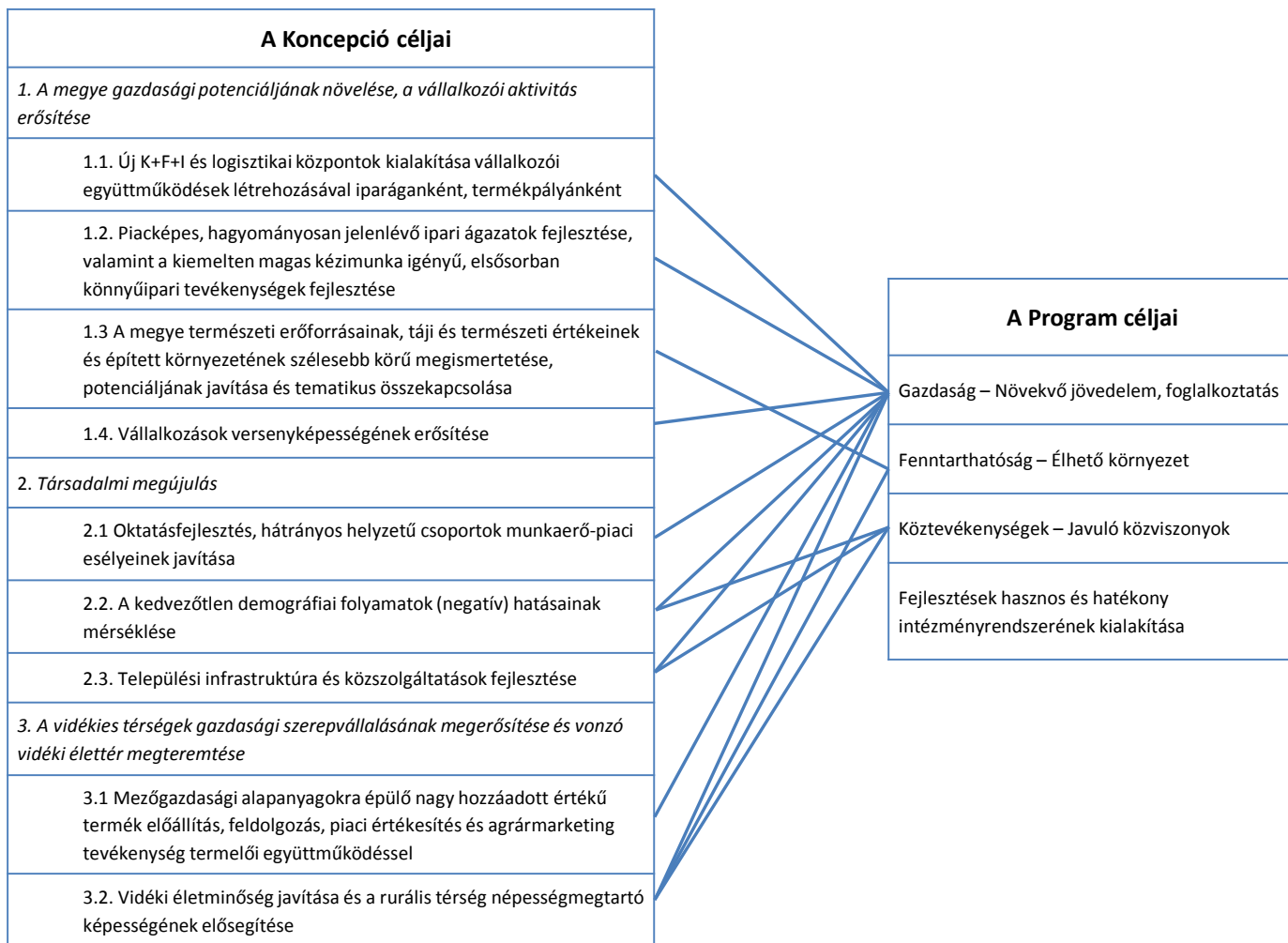
1. A Tolna megyei gazdaság versenyképességének erősítése

2. Lehetőségteremtés a Tolna megyeiek számára – megtartó közösségek támogatása

3. Élhető és fenntartható környezet megteremtése

4. Köztevékenységek minőségének javítása

5. Fejlesztések hasznos és hatékony intézményrendszerének kialakítása

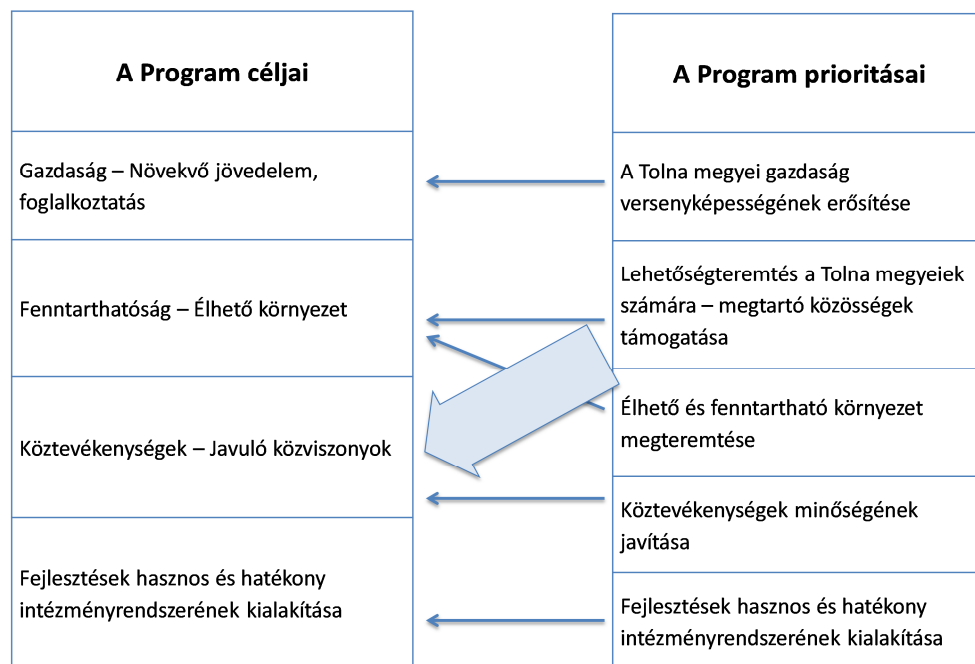

A Konceptió és a Program célrendszerének kapcsolódása

A Megyei Területfejlesztési Konceptió és a Program célrendszere a két dokumentum különböző funkciójának megfelelően eltér, de szervesen összekapcsolódik. A Konceptió a megye komplex fejlesztési víziójának irányait vázolja fel, a megyei fejlesztési elképzeléseket rendszerezi. A Program, a Konceptióra építve a Megyei Önkormányzat mint a megyei fejlesztések szervezője számára határozza meg a cselekvés kontextusát és irányait.

A fentiekkel összefüggésben a Konceptió két 'ágazati' és egy 'területi' jellegű célt jelöl ki: a gazdasági aktivitás erősítését és a társadalmi megújulás elősegítését, valamint a vidékies térségek gazdasági szerepvállalásának megerősítését és vonzó vidéki élettér megteremtését. A Program, saját logikájához illeszkedően tartalmilag hasonló, de kissé átstrukturált célrendszert jelöl ki: megtartja első helyen a gazdaság megújulásának célját, másodikként a társadalmi és természeti fenntarthatóság egységes célját jelöli ki, harmadikként a megyében működő állami és önkormányzati tevékenységek, szolgáltatások javítására törekszik, negyedikként pedig maga a megyei fejlesztéspolitikai intézményrendszer megfelelő kialakítását tűzi ki célul.

A Program célrendszere és a Program prioritásai közötti kapcsolat

A fejlesztési beavatkozásokat összecsoportosító prioritások a Program céljait szolgálják. Fontos alapelv a Program céljait és a megvalósulásukhoz hozzájáruló beavatkozási prioritásokat illetően, hogy az egyes célok (és így a prioritások) kölcsönösen erősítik egymást: nincs erős gazdaság javuló közviszonyok nélkül, fenntartható és élhető környezet nélkül pedig kevésbé értékes a növekvő jövedelem, mindezen célok pedig akkor tudnak teljesülni, ha a fejlesztési intézményrendszer hatékonyan és érintettjei számára hasznosan működik.

A növekvő jövedelem és foglalkoztatás (a Fejlesztési Program első specifikus célja) akkor érhető el, ha a megyei gazdaság versenyképesebbé válik. A versenyképesség javulása során a megyében erősödik a vállalkozói kultúra, a kis- és közepes méretű vállalkozások fejlődnek, és hálózataik bővülnek, új vállalkozások települnek a megyébe, valamint aktív támogatást kap a munkahelyteremtés.

A fenntartható és élhető társadalmi környezet (a Fejlesztési Program második specifikus célja) megteremtésével összefüggésben a fejlesztések prioritása, hogy minél több lehetősége legyen azoknak, akik élethelyzetük révén meg kell küzdjenek az élet által eléjük állított szebb vagy keserűbb kihívásokkal. Meg kell teremteni azt a támogató környezetet, amely segíti a Tolna megyei fiatalok érvényesülését, az idősek minőségi életét, a családok gyarapodását, a fogyatékkal élők teljes életét és a szegénységben élők előrelépését.

Szintén a második specifikus cél teljesüléséhez járul hozzá az élhető és fenntartható társadalmi környezet megteremtése elnevezésű prioritás. E prioritás keretében meg kell erősíteni a helyi közösségeket és kultúrát, támogatni kell a természeti környezet óvását és helyreállítását, valamint javítani kell az energiahatékonyságot.

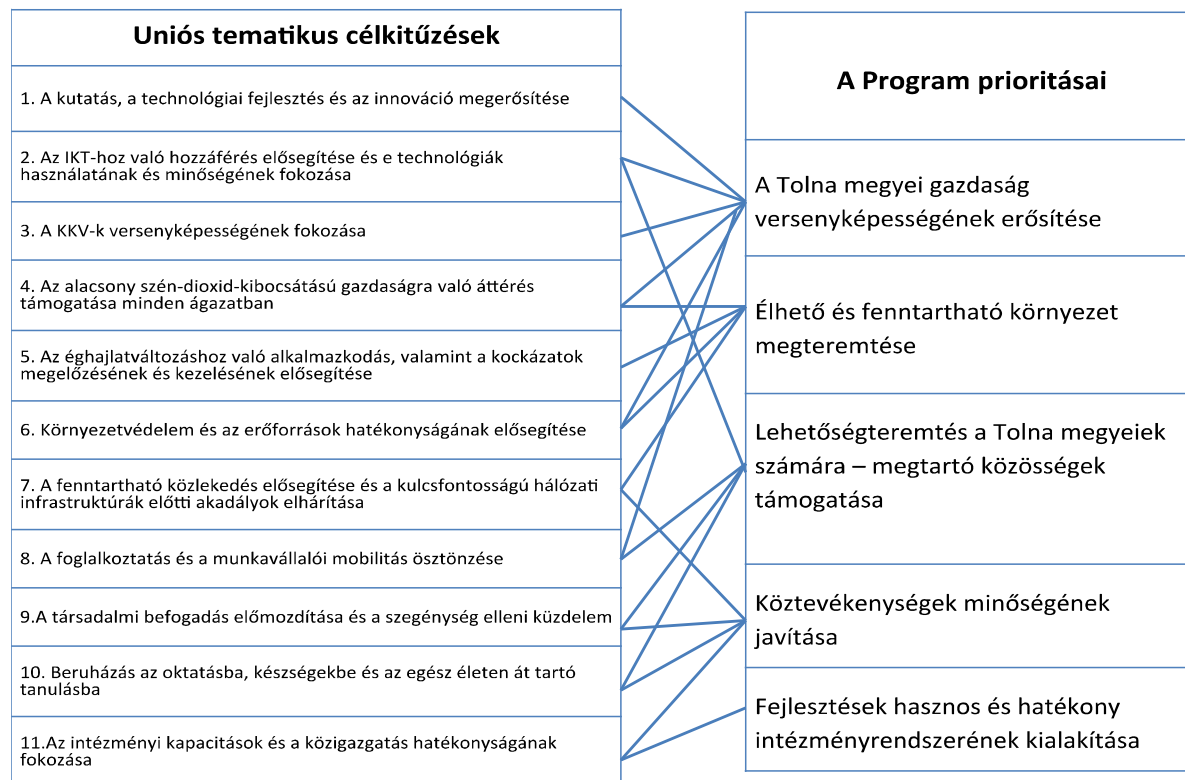
A rendezett közviszonyok megteremtése (a Fejlesztési Program harmadik specifikus célja) akkor érhető el, ha a köztevékenységek színvonala javul. Ennek keretében van szükség a városok és a falvak életminőségének javítására, a Tolna megyei egészségügy minőségének javítására, valamint a központi infrastrukturális fejlesztésekre való felkészülésre.

A fejlesztések hasznos és hatékony intézményrendszerének kialakításával kapcsolatos prioritás az azonos nevű, negyedik számú specifikus cél megvalósulását szolgálja. A prioritás keretében szükséges a megyei fejlesztési intézményrendszer megerősítése, a megyei fejlesztési központok létrejöttének megerősítése és a fejlesztésekben aktívan résztvevők közösségének építése.

Mindezekon túl, az alapvetően a közszolgáltatások javítására törekvő második prioritás (Lehetőségteremtés Tolna megyeiek számára), illetve és a kulturális és természeti környezettel kapcsolatos fejlesztéseket összefogó harmadik prioritás (Élhető és fenntartható környezet megteremtése) a Javuló közviszonyok című célt is szolgálják – hiszen ezen a területeken a közintézmények szerepe megkerülhetetlen.

Az uniós tematikus célkitűzések és a Program beavatkozási prioritásainak illeszkedése

A Tolna Megyei Területfejlesztési Program beruházási prioritásai illeszkednek az EU 11 tematikus célkitűzéséhez.

A 11 tematikus célkitűzés közül az 1., 2., és a 3. számú alapvetően gazdasági természetű. Ezeket a tematikus célkitűzéseket a Program 1., a Megyei gazdaság versenyképességének erősítése című prioritása szolgálja.

A 4., 5. és 6. sz. tematikus célkitűzéshez (amelyek elsősorban a környezeti fenntarthatósággal kapcsolatosak) a Program Élhető és fenntartható környezet megteremtése című prioritása járul hozzá.

A 8., 9. és 10. sz. tematikus célkitűzéshez, amely az európai kohéziós és strukturális politika társadalmi jellegű törekvéseit rögzíti, a Program Lehetőségteremtés Tolna megyeiek számára című prioritása illeszkedik.

A 7. számú tematikus célkitűzéshez egyaránt kapcsolódik a Program versenyképességgel és köztevékenységekkel kapcsolatos prioritása (infrastruktúrafejlesztés).

A 11. számú tematikus célkitűzéshez a Program Fejlesztések hasznos és hatékony intézményrendszerének kialakítása című prioritása illeszkedik.

A közvetlen kapcsolódásokon túl a Program Köztevékenységek minőségének javítása című prioritása szolgálja az összes olyan tematikus célkitűzést, ahol állami vagy önkormányzati szolgáltatások kiemelten érintettek.

III. melléklet: Kiemelt projektek és beavatkozási prioritások összekapcsolódása

Kiemelt projekt	Kapcsolódó prioritások
Sió revitalizációja	A Tolna megyei gazdaság versenyképességének erősítése
	Élhető és fenntartható környezet megteremtése
Paksi Atomerőmű bővítésére való felkészülés	A Tolna megyei gazdaság versenyképességének erősítése
Tolna megyei turizmus fejlesztése	A Tolna megyei gazdaság versenyképességének erősítése
	Élhető és fenntartható környezet megteremtése
Helyi termékek piacra jutásának támogatása	A Tolna megyei gazdaság versenyképességének erősítése
	Élhető és fenntartható környezet megteremtése
	Lehetőségteremtés a Tolna megyeiek számára – megtartó közösségek támogatása
Megyei gazdaságfejlesztési társulás létrehozása	A Tolna megyei gazdaság versenyképességének erősítése
	Fejlesztések hasznos és hatékony intézményrendszerének kialakítása

A Programban tervezett kiemelt projektek jellegüknél fogva elsősorban a Tolna megye versenyképességének erősítését célzó prioritáshoz kapcsolódnak, annak törekvéseihez járulnak hozzá. Ezen felül a kiemelt projektek többsége az élhető és fenntartható

környezet megteremtésének című prioritás elemeivel is összekapcsolódnak, hiszen olyan tevékenységeket támogatnak, amelyek csak a megye természeti és közösségi értékeinek megőrzése lehetnek igazán sikeresek. Mindezek mellett, a helyi termékek piacra jutását támogató kiemelt projekt megélhetési lehetőséget nyújthat olyanoknak, akik eddig nehezen kapcsolódtak be a gazdaságba. A megyei gazdaságfejlesztési társulás létrehozása című kiemelt projekt pedig a fejlesztések hasznos és hatékony intézményrendszerének kialakításához is hozzájárul.

IV. melléklet: A Program partnerségi folyamata

A Program kidolgozása során kiemelt hangsúlyt kapott az érintettek bevonása, hiszen a területfejlesztési források hatékony felhasználásához szükséges tudással ezek a szereplők rendelkeznek. Ezek az egyeztetések összesítették a fontos megyei szereplőknél elszórtan meglévő tudást és ötleteket, biztosítják a program hasznosságát, elfogadottságát és legitimitását azáltal, hogy kellő befolyást engednek a megyei szereplőknek. Hozzájárulnak a szereplők megyei és közösségi identitásának megerősítéséhez és világossá teszik, hogy a sikerek eléréséhez a következő időszakban megyei szintű koordinációra és együttműködésekre van szükség.

A folyamatos társadalmi egyeztetések és partnerségi egyeztetések a következő módokon jöttek létre: Széleskörű online konzultációra, szakmai interjúkra és szakmai fórumokra került sor, szoros együttműködésben a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program megyei részének kialakításában és a projektgyűjtésben résztvevő partnerekkel.

1. Események bemutatása - Szakmai fórumok

A szakmai fórumokon a megye teleüléseinek különböző gazdasági szereplői, illetve vállalkozásai, valamint előljárói, polgármesterei vettek részt. A fórumokra Dombóváron, Bonyhádon, Tamásiban, Bátaszéken, Tolnán, Pakson és Szekszárdon került sor. Ezeken a rendezvényeken a résztvevők megismerhették a tervezés aktuális állapotát egyrészt a megye, másrészt a tervező partnerek elmondása alapján, s véleményezhették is azokat. Ezen túl a kifejthették véleményüket az előző ciklusról, valamint elmondhatták véleményüket, javaslatukat a következő ciklussal kapcsolatban is.

2. Interjúk leírása

A programíráshoz 48 szakmai mélyinterjú készült el a megye döntéshozóival, vállalkozóival, egyéb szereplőivel. A félig strukturált interjúk során a megyében elfoglalt szereplőkről, jövőbeli terveikről, elképzeléseikről érdeklődtünk.

3. Online konzultáció bemutatása

Mind a vállalkozóknak, mind a társadalmi szereplőknek lehetőségük volt, hogy rájuk szabott kérdések alapján nyilvánítsák ki véleményüket arról, mit gondolnak a jövőbeli fejlesztésekről és az előző hétéves ciklus uniós forrásainak felhasználásáról. A két széleskörű internetes platform mellett sor került egy delphi módszertanú vezetői konzultációra is, mely során lehetőség volt a megye jövőjéről való közös gondolkodásra.

a. Vállalkozói kérdőív

342 megkérdezett által kitöltött, a megyei vállalkozások körében végzett kérdőíves felmérés, melynek célja volt minél pontosabb és szélesebb körű képet kapni arról, hogy a

megyében található szervezetek miként gondolkodnak a jövőbeni fejlesztésekről, illetve milyen tapasztalatokkal rendelkeznek az uniós források felhasználása terén

b. Társadalmi szereplők körében kitöltött kérdőív

71 megkérdezett által kitöltött, a megyei intézményvezetők, társadalmi szereplők körében végzett kérdőíves felmérés, mely segített minél pontosabb és szélesebb körű képet kapni arról, hogy a megyében található szervezetek miként gondolkodnak a jövőbeni fejlesztésekről, illetve milyen tapasztalatokkal rendelkeznek az uniós források felhasználása terén.

4. Konzultációs fórumok bemutatása - Vezetői konzultáció

Sor került egy internetes konzultációra, amelybe a megye életét legjobban meghatározó és ismerő szereplőit vontuk be. Az egyeztetés kiemelt célja volt, hogy információkkal, inputokkal szolgáljon a programírás számára, összesítse a fontos megyei szereplőknél elszórtan meglévő tudást és ötleteket, ezáltal biztosítva a Program hasznosságát.

A konzultáció a Delphi-módszer szerint két körben zajlott, mely során az első kör (53 résztvevő) általános kérdései a válaszadók tematikus fejlesztési elképzeléseit, ötleteit gyűjtötte össze, míg a második forduló (49 résztvevő) az ötletek közösségi hasznosságát, megvalósíthatóságát értékelte. A második forduló az első körben szerzett információkra épült (egyfelől a résztvevők által fontosnak ítélt célok elérésének lehetséges módjait felmérve, másrészt pedig a felmerült ötletek tematikus alkalmazhatóságát értékelve). A konzultáció eredményeként összegezzhetővé váltak a megye meghatározó személyiségeinek fejlesztési elképzelései, összegyűjtöttük az elmúlt időszak fejlesztési tapasztalatait, és igyekeztünk valós képet kapni a megye helyzetéről, s ezt felhasználtuk a programírás során.

V. melléklet: Programszintű indikátorok rendszere

Bevezetés és módszertan

A Program a négy specifikus cél mentén határozza meg a programszintű indikátorokat. Ez a rendszer azt szolgálja, hogy az önkormányzat nyomon tudja követni, hogyan járulnak hozzá a program keretében megvalósuló fejlesztések a kitűzött célokhoz.

A program intézkedéseinek területi és tartalmi sajátosságai nem teszik lehetővé, hogy kizárólag a statisztikai és szakpolitikai adatgyűjtések alapján megvalósulhasson a program eredményességének mérése – önálló adatgyűjtésre is szükség van.

A programszintű indikátorok rendszere három pillérre épít:

- A beavatkozások résztvevőinek és érintettjeinek véleményére épülő **participatív visszacsatolási rendszerre**;
- A program végrehajtásáért felelős Programiroda által működtetett **szakértői visszacsatolási rendszerre**;
- A program sikerességét három évente vizsgáló **elemzői visszacsatolási rendszerre**.

A participatív visszacsatolási rendszer a beavatkozások érintettjei és a végrehajtásban közreműködők meglátásait összegző kérdőíves felvételekre épít. Beavatkozásoként illetve összességében tárja fel, hogyan a program kulcsszereplő szerint mennyiben járultak hozzá a kitűzött célokhoz a megvalósuló fejlesztések. Az adatfelvétel részletes kidolgozása és lefolytatása a Megyei Programiroda feladata. Az eredmények a negyedéves monitoring jelentés egyik inputját jelentik.

A szakértői visszacsatolási rendszer a programiroda által felkért szakértők várakozásait összegzi. A fejlesztési beavatkozásokról egyszerű és könnyen összesíthető formában adnak a szakértők előzetes véleményt, ami az induló fejlesztések célokhoz való hozzájárulásának potenciálját mutatja. Az eredmények az éves monitoring jelentés egyik inputját jelentik.

Az elemzői visszacsatolási rendszer az értékelésekhez kapcsolódóan vizsgálja meg a megye főbb társadalmi, gazdasági, környezeti folyamatai és a program tevékenysége közötti kapcsolatot. A végrehajtott fejlesztésekről köztes hatásvizsgálati módszertannal készül kvantitatív és kvalitatív elemzés. Az eredmények a köztes és az utólagos értékelések, illetve az egyedi értékelések egyik inputját jelentik.

Ez a rendszer a vezetői döntések időbeli kiszolgálása érdekében és a költséghatékonyságot szem előtt tartva elsősorban kvalitatív indikátorokra épít. A kvantitatív indikátorok követését az elemzői rendszer szolgálja.

Első specifikus cél: Növekvő jövedelem, foglalkoztatás

	Participatív visszacsatolási rendszer A participatív visszacsatolási rendszer keretében a Programiroda kérdőíves felmérést készít a fejlesztések érintettjeinek (megyei vállalkozók, vállalkozások) részvételével a fejlesztések hatásairól a három indikátor által kijelölt dimenzió mentén.	Szakértői visszacsatolási rendszer A szakértői visszacsatolási rendszer keretében a Programiroda munkatársai fejlesztési konstrukciónként megvizsgálják, hogy az egyes konstrukciók hatása hogyan értékelhető az indikátorok dimenzióban és a fejlesztésekre fordított források fényében.	Elemzői visszacsatolási rendszer Az elemzői visszacsatolási rendszer keretében felkért szakértők vizsgálják az indikátorok dimenzióiban a fejlesztések eredményeit, a megyei társadalmi-gazdasági adatok, statisztikák fényében (köztes hatásvizsgálat).
Indikátor 1: Hozzájárulás a megye versenyképességéhez	Általánosságban: Mennyiben járultak hozzá a fejlesztések a megye versenyképességének erősödéséhez, azaz a megyei vállalkozások értéktérítő képességének, együttműködési lehetőségeinek és kihíváskereső attitűdjének erősödéséhez?	Konstrukciónként: Mennyire járult hozzá a konstrukció a megye versenyképességének erősödéséhez adott forrásmennyiség felhasználásával? Hány vállalkozást vagy egyéb szervezetet érintett a beavatkozás?	Kontextusindikátorok (megyei adatok) GDP, beruházások, átlagbér, foglalkoztatottak száma
Indikátor 2: Hozzájárulás a Megyei gazdasági lehetőségek bővüléséhez és kihasználásához	Általánosságban: Mennyiben javultak a megyében az üzleti tevékenységhez szükséges adottságok? Javultak-e vállalkozási, fejlesztési lehetőségek? Kihasználják-e a vállalkozások ezeket az adottságokat? Kihasználják-e a vállalkozások a környezet kínálta fejlesztési lehetőségeket?	Konstrukciónként: Javultak-e a vállalkozók lehetőségei a projekt nyomán? A vállalkozások jobban kiaknázzák-e a megye nyújtotta lehetőségeket? Hány vállalkozást vagy egyéb szervezetet érintett a beavatkozás?	
Indikátor 3: Hozzájárulás a Megyei termék- és munkaerőpiac prosperitásához	Általánosságban: Megerősödött-e a helyi munkaerőpiac? Megerősödött-e a helyi termékpiac?	Konstrukciónként: Javult-e a helyi termékpiac helyzete a konstrukció eredményeképpen? Javult-e a helyi munkaerőpiac helyzete a konstrukció eredményeképpen? Hány vállalkozást vagy egyéb szervezetet érintett a beavatkozás?	

Második specifikus cél: Fenntarthatóság – élhető környezet

	Participatív visszacsatolási rendszer	Szakértői visszacsatolási rendszer	Elemzői visszacsatolási rendszer
	A participatív visszacsatolási rendszer keretében a Programiroda kérdőíves felmérést készít a fejlesztések érintettjeinek (helyi társadalom meghatározó képviselői, helyi közösségek és a civil élet vezetői, környezetvédelmi szervezetek, szakértők) részvételével a fejlesztések hatásairól az indikátorok által kijelölt dimenzió mentén.	A szakértői visszacsatolási rendszer keretében a Programiroda munkatársai fejlesztési konstrukciónként megvizsgálják, hogy az egyes konstrukciók hatása hogyan értékelhető az indikátorok dimenzióban és a fejlesztésekre fordított források fényében.	Az elemzői visszacsatolási rendszer keretében felkért szakértők vizsgálják az indikátorok dimenzióiban a fejlesztések eredményeit, a megyei társadalmi, kulturális adatok, statisztikák fényében (köztes hatásvizsgálat).
Indikátor 1: Hozzájárulás a társadalmi viszonyok stabilizálódásához	Általánosságban: Mennyiben járultak hozzá a fejlesztések a társadalmi viszonyok stabilizálódásához (az egzisztenciális perspektívák javulásához, a társadalmi feszültségek oldódásához)?	Konstrukciónként: Melyik társadalmi csoportok egzisztenciális perspektíváit javítja a beavatkozás? Milyen társadalmi konfliktushelyzetek oldásához járul hozzá a fejlesztés? Hány embert és milyen intenzíven érint a beavatkozás?	Kontextusindikátorok (megyei adatok) Az igazgatási és statisztikai rendszerek mutatószámai csak részben használhatóak (pld. inaktívak aránya, ifjúsági munkanélküliek száma, zöld terület aránya). Ezeket felül, előállíthatóak a program céljaihoz illeszkedő mutatószámok (pld. szegénységben élők száma, a helyi biztonságérzetet csökkentő bűncselekmények száma, helyi civil szervezetek tagsága, közösségi rendezvények száma, energiafelhasználáshoz kötődő CO₂ kibocsátás értéke, környezetkímélő rendszerekhez – pl. szelektív hulladékgyűjtés, megújuló energiafelhasználás, környezetbarát szennyvízkibocsátás kapcsolódók száma)
Indikátor 2: Hozzájárulás a helyi közösségek megtartóerejének, kulturális életének erősödéséhez?	Általánosságban: Mennyiben járultak hozzá a fejlesztések a helyi közösségek megtartóerejének, kulturális életének erősödéséhez?	Konstrukciónként: Mennyire járul hozzá a fejlesztés a helyi közösségek megtartóerejének, kulturális életének erősödéséhez? Hány embert és milyen intenzíven érint a beavatkozás?	
Indikátor 3: Hozzájárulás a természeti környezet állapotának javulásához	Általánosságban: Mennyiben járultak hozzá a fejlesztések a természeti környezet állapotának javulásához?	Konstrukciónként: Mennyire járul hozzá a fejlesztés a természeti környezet állapotának javulásához? Mekkora területet, hány embert és milyen intenzíven érint a beavatkozás?	
Indikátor 4. Hozzájárulás az energiahatékonyság javulásához	Mennyiben járultak hozzá a fejlesztések az energiahatékonyság javulásához?	Konstrukciónként: Mennyire járul hozzá a fejlesztés az energiahatékonyság javulásához? Mekkora a megtakarított energiamennyiség?	

Harmadik specifikus cél: Köztevékenységek – javuló közviszonyok

	Participatív visszacsatolási rendszer A participatív visszacsatolási rendszer keretében a Programiroda kérdőíves felmérést készít a fejlesztések érintettjeinek (köztevékenységek szervezői, az azokat használók reprezentatív képviselői, vállalkozások) részvételével a fejlesztések hatásairól az indikátorok által kijelölt dimenzió mentén.	Szakértői visszacsatolási rendszer A szakértői visszacsatolási rendszer keretében a Programiroda munkatársai fejlesztési konstrukciónként megvizsgálják, hogy az egyes konstrukciók hatása hogyan értékelhető az indikátorok dimenzióban és a fejlesztésekre fordított források fényében.	Elemzői visszacsatolási rendszer Az elemzői visszacsatolási rendszer keretében felkért szakértők vizsgálják az indikátorok dimenzióiban a fejlesztések eredményeit, a megyei társadalmi-gazdasági adatok, statisztikák fényében (köztes hatásvizsgálat).
Indikátor 1: Hozzájárulás a közösségi infrastruktúra színvonalának javulásához	Általánosságban: Hogyan járulnak hozzá a fejlesztések a közművek, humán szolgáltatások és az adminisztráció infrastruktúrájának javulásához? Hogyan járulnak hozzá a lakosság életkörülményeinek javulásához, a vállalkozások versenyképességéhez?	Konstrukciónként: Mennyire járult hozzá a konstrukció a közösségi infrastruktúra színvonalának javulásához adott forrásmennyiség felhasználásával? Mennyire jelentős a fejlesztés a lakosság életkörülményeinek, a vállalkozások versenyképességének javítása szempontjából?	Kontextusindikátorok (megyei adatok) Az új, megújuló köztevékenységek által érintett lakosok száma A javuló közviszonyok hozama forintban (pl. megspórolt idő, rezszi- és adminisztrációs költség)
Indikátor 2: Hozzájárulás a közszolgáltatások minőségének javulásához	Általánosságban: Hogyan járulnak hozzá a fejlesztések a közművek, humán szolgáltatások és az adminisztráció minőségének javulásához? Hogyan járulnak hozzá a lakosság életkörülményeinek javulásához, a vállalkozások versenyképességéhez?	Konstrukciónként: Mennyire járult hozzá a konstrukció a közszolgáltatások minőségének javulásához adott forrásmennyiség felhasználásával? Mennyire jelentős a fejlesztés a lakosság életkörülményeinek, a vállalkozások versenyképességének javítása szempontjából?	

Negyedik specifikus cél: Fejlesztések hasznos és hatékony intézményrendszerének kialakítása

	Participatív visszacsatolási rendszer	Szakértői visszacsatolási rendszer	Elemzői visszacsatolási rendszer
	A visszacsatolási rendszer keretében a Programiroda kérdőíves felmérést készít a fejlesztések érintettjeinek részvételével a fejlesztések hatásairól az indikátorok által kijelölt dimenzió mentén.	A szakértői visszacsatolási rendszer keretében a Programiroda munkatársai fejlesztési konstrukciónként megvizsgálják, hogy az egyes konstrukciók hatása hogyan értékelhető az indikátorok dimenzióban és a fejlesztésekre fordított források fényében.	Az elemzői visszacsatolási rendszer keretében felkért szakértők vizsgálják az indikátorok dimenzióiban a fejlesztések eredményeit, a megyei társadalmi-gazdasági adatok, statisztikák fényében (köztes hatásvizsgálat).
Indikátor 1: Hozzájárulás a helyi erőforrások sikeres bevonásához	Általánosságban: Hogyan járulnak hozzá a fejlesztések a helyi erőforrások aktivizálásához? Mennyire teljesítik a fejlesztések a helyi erőforrásokat biztosítók előzetes elvárásait?	Konstrukciónként: Mennyire aktivizálják a fejlesztések a helyi erőforrásokat?	Kontextusindikátorok (megyei adatok) A megyei fejlesztések aktiválta helyi erőforrások mennyisége (forint, bekapcsolódó emberek időráfordítása); A helyi fejlesztési összefogások (fejlesztési központok, helyi történetek) részesedése a megvalósuló fejlesztésekből; A fejlesztések adminisztrációs terhe
Indikátor 2: Hozzájárulás a megyei fejlesztések szervezettségének erősítéséhez	Általánosságban: Mennyire járultak hozzá a fejlesztések a gazdaság és a társadalom szerveződését erősítő kulcsszereplők megjelenéséhez, intézmények, szervezetek kialakulásához?	Konstrukciónként: Mennyire támaszkodik a fejlesztés a megyei fejlesztések intézményi hátterére? Mennyire járul hozzá a fejlesztés a megyei fejlesztések intézményi hátterének megerősödéséhez?	
Indikátor 3: Hozzájárulás a fejlesztési együttműködések erősítéséhez	Általánosságban: Mennyire járultak hozzá a fejlesztések a fejlesztésekben érdekelt szereplők közötti formális és informális együttműködés erősödéséhez?	Konstrukciónként: Mennyire támaszkodik a fejlesztés a fejlesztési együttműködésekre? Mennyire járul hozzá a fejlesztés az együttműködések megerősödéséhez?	
Indikátor 4: Hozzájárulás a sikeres fejlesztésekhez szükséges tudásbázis erősítéséhez	Általánosságban: Mennyire járultak hozzá a fejlesztések a fejlesztői sikerhez kapcsolódó tudás elterjedéséhez?	Konstrukciónként: Mennyire járul hozzá a fejlesztés a megyei szereplők sikeres fejlesztésekhez szükséges tudásának bővüléséhez?	